

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน / การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

- 1.1 ความหมายของการอ่าน
- 1.2 ความสำคัญของการอ่าน
- 1.3 ประเภทของการอ่าน
- 1.4 องค์ประกอบในการอ่าน
- 1.5 จิตวิทยาการอ่าน
- 1.6 ประสิทธิภาพของการอ่าน
- 1.7 ความเข้าใจในการอ่าน
- 1.8 ระดับความเข้าใจในการอ่าน
- 1.9 การทดสอบความเข้าใจในการอ่าน
- 1.10 ความหมายของ การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
- 1.11 พฤติกรรมการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
- 1.12 ความพร้อมสำหรับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
- 1.13 ความจำเป็นของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
- 1.14 ประโยชน์ของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่าน

- 2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่าน
- 2.2 การสอนทักษะการอ่าน
- 2.3 แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนอ่าน
- 2.4 หลักการอ่าน
- 2.5 องค์ประกอบที่ควรคำนึงถึงในการสอนอ่าน
- 2.6 การสอนอ่านตามแนวการสอนในคู่มือครู

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ
  - 3.1 ความเป็นมาของการเรียนแบบร่วมมือ
  - 3.2 ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือ
  - 3.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ
  - 3.4 องค์ประกอบของการเรียนแบบร่วมมือ
  - 3.5 ลักษณะของการเรียนแบบร่วมมือ
  - 3.6 ความแตกต่างระหว่างการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนเป็นกลุ่มแบบเดิม
  - 3.7 รูปแบบของการเรียนแบบร่วมมือ
  - 3.8 ประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
  - 4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน / การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

1.1 ความหมายของการอ่าน

ความหมายของการอ่าน ได้มีนักการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญในด้านการอ่านหลายท่าน เสนอความหมายของการอ่านไว้ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามทัศนะของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถจัดแบ่งได้เป็นกลุ่ม ดังนี้

การอ่านเป็นกระบวนการคิด เป็นการใช้กระบวนการทางสมองหรือสติปัญญา ความหมายของการอ่านที่ เป็นกระบวนการคิด บุชส์ และ ฮิวเนอร์ (Bush and Huebner, 1970 : 4) กล่าวว่า การอ่าน เป็นกระบวนการของการตีความจากสัญลักษณ์ คือ ตัวอักษร เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและสิ่งที่สำคัญกว่าการอ่าน คือ ความหมาย ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากตัวอักษรไปกระตุ้นความคิดของผู้อ่านให้สร้างมโนทัศน์หรือ ภาพในใจของผู้อ่าน นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการตีความ การคิดจุดประสงค์ และการเรียบเรียงสิ่งที่อ่านด้วย ความหมายของการอ่านเป็นกระบวนการคิดนี้ ให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ทางภาษาหรือ ประสบการณ์ทางการคิดที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการอ่าน

การอ่านเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับเนื้อหา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการอ่านที่ให้ ความหมายของการอ่านในลักษณะนี้ ได้แก่ คูเปอร์และคณะ (Cooper and others, 1988 : 13) กล่าวว่า การอ่านเป็นกระบวนการทางปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับเนื้อเรื่อง เนื้อหา เพื่อจัดกระบวนการสร้างความหมายจากเนื้อหานั้น การที่ผู้อ่านมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อความที่อ่านและจะสามารถตีความเรื่องที่อ่าน

ได้มากขึ้นแค่นั้น ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้ของผู้อ่าน ตลอดจนการคาดเดาความหมายของผู้อ่าน

สมพร มั่นตะสูตร (2534 : 8) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่า การอ่าน คือการรับรู้ความหมาย จากถ้อยคำที่ตีพิมพ์ หรือหนังสือ โดยผู้อ่านรับรู้ว่าคุณเขียนได้ส่งสารอะไรมายังผู้อ่าน ทั้งในด้านความคิด ความรู้ ความหมาย ความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ว่าผู้เขียนตั้งใจจะแสดงความคิดอย่างไร มีความหมายว่า กระทบใจ เกี่ยวข้องถึงอะไรบ้าง ลำดับขั้นของการอ่านจะเริ่มต้นตั้งแต่การทำความเข้าใจในถ้อยคำแต่ละคำ กลุ่มคำแต่ละกลุ่มคำ และเรื่องราวแต่ละเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอยู่ในย่อหน้าหนึ่ง หรือในตอนหนึ่ง หรือในเรื่องหนึ่งซึ่งผู้อ่านต้องทำความเข้าใจไปที่ละตอนตามลำดับ

วรรณิ โสภประยูร (2537 : 121) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่าเป็นกระบวนการทางสมองที่ต้องใช้สายตาสัมผัสตัวอักษรหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆรับรู้และเข้าใจความหมายของคำหรือสัญลักษณ์ โดยแปลออกมาเป็นความหมายที่ใช้สื่อความคิดและความรู้ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านให้เข้าใจตรงกัน และผู้อ่านสามารถนำเอาความหมายนั้นๆไปใช้เป็นประโยชน์ได้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2538 ได้กล่าวถึงการอ่านไว้ว่า อ่าน เป็น คำกริยา หมายถึง ว่าตามตัวหนังสือ ออกเสียงตามตัวหนังสือ ดูหรือเข้าใจความจากตัวหนังสือ สังเกต หรือพิจารณาดูเพื่อให้เข้าใจ คิด นับ (ไทยเดิม)(ราชบัณฑิตยสถาน, 2538 : 941)

หรรษา นิลวิเชียร (ม.ป.ป : 103) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่า การอ่าน หมายถึง การค้นหา สารจากผู้เขียนและสร้างความหมายด้วยตนเองจากตัวหนังสือบนหน้ากระดาษ การอ่านมีความเชื่อมโยง สัมพันธ์กับกระบวนการสื่อสารอย่างอื่น ได้แก่ การฟัง การพูด การเขียน และการคิด

จากการให้ความหมายของนักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวสรุปได้ว่าการอ่านคือ การแปลความสัญลักษณ์หรือตัวอักษรที่ใช้แทนคำพูด ให้ได้ความหมายอย่างสมบูรณ์ การอ่านจัดเป็น กระบวนการเพราะในการอ่านแต่ละครั้งผู้อ่านจะต้องมีการรับรู้คำ เข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่าน เข้าใจว่าผู้เขียนต้องการสื่อความหมายอะไร จะต้องคิดและมีปฏิกิริยาต่อสิ่งที่อ่าน การอ่านมิใช่ เป็นการรับรู้คำเพียงอย่างเดียว

1.2 ความสำคัญของการอ่าน

สำหรับความสำคัญของการอ่านนั้น นักการศึกษาหลายท่านได้เน้นให้เห็นว่า การอ่านเป็น รากฐานสำคัญของการศึกษา ผู้ที่อ่านได้เร็ว เข้าใจเรื่องราวได้ตลอด จัดว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการ อ่านสูง ฮาฟเนอร์ (Hafner, 1967 : 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านในด้านการดำรงชีวิตว่าการอ่าน จะช่วยได้เป็นอย่างดีเพราะการอ่านเป็นการสร้างประสบการณ์พื้นฐานและช่วยให้คนรู้จักแก้ปัญหา เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

บันทึก พุทธศักราช (2532 : 10 - 11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ดังนี้

1. การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ หากอ่านไม่ได้ การเรียนการสอนย่อมพบอุปสรรคอย่างใหญ่หลวง พฤติกรรมในการเรียนของเด็กจะเปลี่ยนไป หงอยเหงา เก็บกด หรือมีฉะฉาน จะแสดงออกต่างๆ ในลักษณะทดแทนปมด้อยเหล่านั้นก็มี ครูจำเป็นต้องเอาใจใส่ช่วยเหลือ แก้ไข (ช่อมเสริม) ตั้งแต่เริ่มอ่านบทเรียนแรกทันที
2. เด็กที่อ่านได้ย่อมได้รับการยอมรับ สามารถร่วมเรียน ร่วมเล่นกับเพื่อนๆ ได้ดี ตรงกันข้าม การที่เด็กมีอุปสรรคในการอ่านย่อมขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นใจในตนเอง
3. การอ่านได้ อ่านเป็น เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เด็กได้รับความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ เพราะไม่ว่าโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาใดในโลกก็ไม่อาจจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด การอ่านจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่เด็กจะค้นคว้าเพิ่มเติมได้อย่างจุใจ หรือตามความจำเป็นของเด็กเหล่านั้นได้ดี
4. การอ่านจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบธุรกิจ การปรับปรุงอาชีพ เมื่อพ้นวัยประถมศึกษา อาจเรียนรู้จากกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนได้อีกทางหนึ่ง
5. การอ่านมีความจำเป็นต่อการเป็นพลเมืองดีที่จะรู้ข่าวสาร เหตุการณ์ของบ้านเมือง การปกครองที่พลเมืองจะต้องให้ความร่วมมือแก่ทางราชการได้ดี
6. การอ่านจะเป็นเครื่องมืออย่างสำคัญในการพินิจ เลือกคัดสินใจที่จะเลือกตัวแทนในด้านการเมือง การปกครอง อันเป็นรากฐานสำคัญของระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
7. การอ่านย่อมเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะช่วยให้เด็กวัยประถมศึกษาหรือพ้นวัยประถมศึกษาก็ตาม สามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยใช้การอ่าน ทั้งยังจะได้รับความเพลิดเพลิน ช่วยพัฒนาจิตใจ และอื่นได้ดีอีกด้วย
8. การอ่านจะทวีความสำคัญมากขึ้นโดยลำดับ ที่ช่วยให้รอบรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสื่อสาร การพยากรณ์อากาศ เพื่อการปรับตน ปรับปรุงอาชีพ ยิ่งสังคมเจริญมากขึ้นเพียงใด การอ่านก็จะทวีความสำคัญมากขึ้นเพียงนั้น

ดวงใจ ไทยอนุญ (2537 : 125) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับชีวิตในปัจจุบัน และถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ไม่ว่าจะในด้านการดำเนินชีวิต หรือเพื่อการศึกษา การอ่านเป็นการส่งเสริมและพัฒนาสติปัญญา ความคิด และเพิ่มพูนประสบการณ์

โดยสรุปแล้ว การอ่านมีความสำคัญในการดำเนินชีวิต เพราะการอ่านเป็นวิธีการที่สำคัญในการแสวงหาความรู้ สรรพวิทยาต่างๆ การอ่านจะช่วยพัฒนาสติปัญญาของผู้อ่านให้สูงขึ้น ถือได้ว่าการอ่านเป็นหัวใจของการจัดกิจกรรมทั้งหลาย

1.3 ประเภทของการอ่าน

วรรณิ โสสมประยูร (2537 : 127) แบ่งประเภทการอ่านเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การอ่านออกเสียง แบ่งเป็น 3 แบบ ได้แก่

- 1.1 การอ่านร้อยแก้ว
- 1.2 การอ่านร้อยกรอง
- 1.3 การอ่านทำนองเสนาะ

2. การอ่านในใจ

- 2.1 การอ่านค้นคว้าหาความรู้ เช่น อ่านตำรา
- 2.2 การอ่านแบบจับใจความสำคัญ หรือหาสาระสำคัญของเรื่อง เช่น อ่านบทความ
- 2.3 การอ่านแบบหารายละเอียดทุกตอน เช่น อ่านประวัติศาสตร์ อ่านลำดับเหตุการณ์
- 2.4 การอ่านแบบหารายละเอียดทุกคำเพื่อการปฏิบัติ เช่น อ่านวิธีประกอบอาหาร
- 2.5 การอ่านแบบวิเคราะห์วิจารณ์ เพื่อหาเหตุผล เช่น อ่านข่าวเหตุการณ์สำคัญ
- 2.6 การอ่านแบบไตร่ตรองโดยใช้วิจารณญาณเพื่อหาข้อเท็จจริง ข้อดี ข้อเสีย สำหรับ

เลือกแนวทางปฏิบัติ เช่น อ่านโฆษณา

- 2.7 การอ่านแบบคร่าวๆ เพื่อสังเกตและจดจำ เช่น อ่านชื่อสถานที่ต่างๆ เมื่อนั่งรถผ่าน

ดวงใจ โทยอุบุญ (2537 : 126 - 127) แบ่งประเภทของการอ่านออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การอ่านในชีวิตประจำวัน การอ่านในลักษณะนี้เป็นการอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน อ่านเพื่อรับรู้เท่านั้น ไม่จำเป็นต้องรู้ละเอียดลึกซึ้ง ผู้อ่านอาจเลือกอ่านเพียงหัวข้อที่สนใจเท่านั้น เป็นการอ่านซ้ำๆ ไม่เร่งรีบ

2. การอ่านเพื่อการศึกษา การอ่านในลักษณะนี้ต้องอ่านด้วยความตั้งใจ อ่านเพื่อต้องการรู้ข้อเท็จจริง อ่านเพื่อจับประเด็นสำคัญ หรือความคิดหลัก โดยใช้ความคิดพิจารณาเนื้อหาอย่างละเอียด ซึ่งต้องใช้ความอดทนพอสมควร

3. การอ่านด้วยความวิเคราะห์ การอ่านในลักษณะนี้เป็นการอ่านอย่างละเอียดด้วยความรอบคอบ โดยผู้อ่านจะต้องเข้าใจเนื้อเรื่องเป็นอย่างดี อ่านแล้วสามารถแยกแยะได้ว่ามีที่มาของเรื่องนั้นๆ เป็นมาอย่างไร มโนทัศน์ของผู้เขียนและเรื่องนั้นคืออะไร โดยอาศัยการพิจารณาหาเหตุผลประกอบ และรู้จักการเปรียบเทียบ

1.4 องค์ประกอบในการอ่าน

องค์ประกอบในการอ่านเป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะของการอ่านที่สมบูรณ์ ถ้าผู้อ่านมีองค์ประกอบในการอ่านครบถ้วน ผู้อ่านก็สามารถเข้าใจเรื่องที่อ่านได้เป็นอย่างดี วรรณิ โสมประยูร (2537 : 122 - 123) กล่าวถึงองค์ประกอบในการอ่าน ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบทางด้านร่างกาย อันได้แก่ สายตา ปาก และหู
2. องค์ประกอบทางด้านจิตใจ อันได้แก่ ความต้องการ ความสนใจ และความศรัทธา
3. องค์ประกอบทางด้านสติปัญญา อันได้แก่ ความสามารถในการรับรู้ ความสามารถในการนำประสบการณ์เดิมไปใช้ ความสามารถในการใช้ภาษาให้ถูกต้อง และความสามารถในการเรียน
4. องค์ประกอบทางด้านประสบการณ์พื้นฐาน
5. องค์ประกอบทางด้านวุฒิภาวะ อารมณ์ แรงจูงใจ และบุคลิกภาพ
6. องค์ประกอบทางด้านสิ่งแวดล้อม

1.5 จิตวิทยาการอ่าน

จิตวิทยาการอ่านเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้อ่าน และผู้สอนอ่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอ่าน ยิ่งขึ้นการให้การศึกษาเกี่ยวกับการอ่าน จะเกิดผลที่ดีก็ต่อเมื่อผู้อ่านมีความพร้อมที่จะอ่าน ประเทิน มหาจันทร์ (2530 : 118 - 120) กล่าวถึงความพร้อมไว้ ดังนี้

1. ความพร้อมทางกาย

- 1.1 ความสามารถทางการเห็นที่สมบูรณ์
- 1.2 ความสามารถทางการฟังที่สมบูรณ์
- 1.3 พลังงานและความกระปรี้กระเปร่าของร่างกาย
- 1.4 สุขภาพที่สมบูรณ์ของร่างกายโดยทั่วไป
- 1.5 การประสานงานที่สมบูรณ์ของการเคลื่อนไหว
- 1.6 ความถนัดของการใช้แขนและมือ
- 1.7 ความสมบูรณ์ของปาก ฟัน และเพดาน
- 1.8 ความสมบูรณ์ของอวัยวะที่เปล่งเสียง

2. ความพร้อมทางสมอง

- 2.1 แสดงให้เห็นความสามารถที่จะเรียนรู้
- 2.2 แสดงให้เห็นความสามารถที่จะปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำแนะนำได้

- 2.3 แสดงให้เห็นความสามารถในการจดจำได้
- 2.4 แสดงให้เห็นความสามารถที่จะใช้เหตุผล
- 2.5 แสดงให้เห็นความสามารถในการสังเกตสิ่งต่างๆได้
- 2.6 แสดงความสนใจในหนังสือและการเรียนอ่าน
- 2.7 แสดงให้เห็นช่วงของความตั้งใจที่นานพอสมควร
- 2.8 แสดงให้เห็นความสนใจและความอยากรู้อยากเห็น

3. ความพร้อมด้านสังคม

- 3.1 เข้ากับผู้อื่น ได้ดี
- 3.2 ปรับตัวในการทำกิจกรรมกลุ่มได้
- 3.3 สนองตอบอย่างดีต่อการควบคุมโดยกลุ่ม
- 3.4 ให้ความร่วมมืออย่างดีในการทำโครงการของกลุ่ม
- 3.5 แสดงความคิดเห็นต่อกลุ่มได้
- 3.6 รับความเห็นของกลุ่มได้
- 3.7 ปฏิบัติตามระเบียบของกลุ่มได้
- 3.8 ทำกิจวัตรของกลุ่มได้

4. ความพร้อมทางอารมณ์

- 4.1 การควบคุมอารมณ์ได้เป็นอย่างดี
- 4.2 ความสมบูรณ์ทางประสาท
- 4.3 ความเป็นอิสระในตนเองไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นตลอดเวลา
- 4.4 ความสามารถในการทำงานด้วยความเชื่อมั่น
- 4.5 มีความร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ
- 4.6 ไม่มีความหวั่นไหวเมื่อเผชิญปัญหาหนัก
- 4.7 มีความมั่นใจในใจในตนเอง
- 4.8 ไม่มีความวิตกกังวลจนเกินเหตุ

5. ความพร้อมทางภาษาและคำพูด

- 5.1 การพูดได้ชัดเจน
- 5.2 มีพื้นฐานทางภาษาไทย
- 5.3 รู้คำศัพท์พอเพียงในการเรียนอ่าน
- 5.4 สามารถแสดงความคิดเห็นได้ด้วยวาจา

- 5.5 ปฏิบัติตามคำสั่งด้วยวาจาได้ถูกต้อง
- 5.6 สามารถแนะนำด้วยวาจาได้
- 5.7 สามารถเล่าประสบการณ์ของตนด้วยวาจาได้
- 5.8 สามารถสื่อสารกับคนอื่นได้รู้เรื่อง
- 5.9 ท่องคำโคลง คำกลอนได้
- 5.10 ร้องเพลงสำหรับเด็ก เพลงทั่วไปพอได้

6. ความพร้อมในทางประสบการณ์

- 6.1 ประสบการณ์ในการไปชมสถานที่ต่างๆ
- 6.2 ประสบการณ์ในการชมรายการโทรทัศน์
- 6.3 ประสบการณ์ในการฟังรายการวิทยุ
- 6.4 ประสบการณ์ในการดูหนังสือภาพ หนังสือการ์ตูน
- 6.5 ประสบการณ์ในการฟังปาฐกถา การได้วาที การอภิปราย
- 6.6 ประสบการณ์ในการฟังผู้อื่นอ่านให้ฟัง
- 6.7 ประสบการณ์ในการฟังผู้อื่นเล่าเรื่องให้ฟัง
- 6.8 ประสบการณ์ในการทำกิจกรรมอื่นๆเช่น การแสดงละคร การประดิษฐ์สิ่งของ การวาด
- 6.9 ประสบการณ์ในการเลี้ยงสัตว์ ทำงานบ้าน ทำสวนดอกไม้ ทำสวนครัว เล่นกีฬา
- 6.10 ประสบการณ์ในการพบปะกับบุคคลต่างวัฒนธรรม ต่างวัย และต่างอาชีพ
- 6.11 ประสบการณ์ในการชมภาพยนตร์
- 6.12 ประสบการณ์ในการขายของ
- 6.13 ประสบการณ์ในการเรียนชั้นอนุบาล

1.6 ประสิทธิภาพของการอ่าน

กัลยา ขวนมาลัย (2539 : 20 - 21) กล่าวถึงการอ่านที่มีประสิทธิภาพอันทำให้เกิดผล ดังนี้

1. อ่านแล้วได้เรื่องราว จับสาระสำคัญต่างๆ ได้อย่างถูกต้องฉับไว สามารถแยกแยะได้ว่า ข้อความตอนใดเป็นใจความสำคัญ ข้อความตอนใดเป็นใจความรอง
2. อ่านแล้วสามารถแปลความ ตีความ ขยายความ สรุปความ และตีบทได้ สามารถวิเคราะห์ความหมาย เข้าใจอารมณ์ ความประสงค์ เจตนาและทัศนคติของผู้แต่งได้ และมี

ความจำเป็นที่จะต้องอ่าน ก็สามารอ่านอย่างตีบทโดยสอดใส่อารมณ์และน้ำเสียงให้สอดคล้องกับความหมายตามเนื้อเรื่อง

3. อ่านแล้วใช้วิจารณ์ญาณแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่อ่านได้อย่างมีเหตุผล สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น และยังบอกละเอียดลงไปได้ด้วยว่ามีความคิดเห็นคล้ายคลึงหรือขัดแย้งในประเด็นใด หรือมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างไร ทั้งนี้ โดยใช้ปัญญา เหตุผล และหลักวิชาเป็นเครื่องตัดสิน

4. อ่านแล้วได้รรถรส สามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดต่อศิลปะการประพันธ์ สามารถวิเคราะห์หลักวิธีการประพันธ์ วิเคราะห์แนวเขียนในงานเขียนแต่ละชิ้นได้ หรืออาจนำมาเกี่ยวข้องกับงานเขียนชิ้นอื่นๆ ของผู้เขียนเดียวกันก็ได้

5. อ่านแล้วประเมินค่าสิ่งที่คนอ่านได้อย่างเที่ยงธรรม อาจนำไปเปรียบเทียบกับหนังสือเล่มอื่นๆ ได้อย่างน่าสนใจอีกด้วย

6. อ่านแล้วเกิดจินตนาการและเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เนื่องจากถ้อยคำเป็นสื่อของความคิด เมื่อนำถ้อยคำที่เลือกสรรดีแล้วมาเรียงในตำแหน่งที่ถูกต้องทางภาษา ทำให้ผู้อ่านได้รับความคิดที่กว้างไกลเป็นจินตนาการหรือจินตภาพ (Image) ซึ่งเรามิได้สัมผัสด้วยตา แต่เป็นการเห็นด้วยใจและความรู้สึก บางครั้งทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ที่แปลกกลายเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้อ่านในที่สุด ประสิทธิภาพของการอ่านเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสำเร็จของผู้อ่าน คือ อ่านแล้วสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องได้ สามารถแยกข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็นได้ เข้าใจเจตนาของผู้เขียนอีกทั้งอ่านแล้วเกิดแนวคิดใหม่ๆ ในทางสร้างสรรค์ได้

1.7 ความเข้าใจในการอ่าน

ความเข้าใจในการอ่าน นับเป็นหัวใจสำคัญของการอ่าน เพราะจุดมุ่งหมายหลักของการอ่าน คือ มุ่งให้เกิดความเข้าใจเป็นสำคัญ ความหมายของความเข้าใจในการอ่าน ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

สแตรง (Strang, อ้างถึงใน ศุภวรรณ เล็กวิไล, 2539 :19) ให้ความหมาย ความเข้าใจในการอ่าน ว่าคือ ความสามารถในการจับใจความสำคัญ และรายละเอียดของเรื่องได้ ผู้ที่มีความเข้าใจในการอ่านจะสามารถย่อใจความ หรือบอกโครงร่างของสิ่งที่อ่านได้ มองเห็นความสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆ ได้ เช่น การเปรียบเทียบ การขัดแย้ง การลำดับเหตุการณ์ สามารถที่จะอ่านแล้วทราบน้ำเสียง อารมณ์หรือเจตนาในการสื่อความหมายของผู้เขียน และประเมินสิ่งที่อ่านได้ สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างมีเหตุผล

คาร์และคณะ (Carr and others, 1983 :1-2) ให้ความหมายของความเข้าใจในการอ่านคล้ายคลึงกับของ สแตรงไว้ดังนี้ โดยกล่าวว่า ความเข้าใจในการอ่าน คือการตีความหมายจากเรื่องที่อ่านและ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเรื่องที้อ่านกับความรู้เดิมของผู้อ่าน ซึ่งผู้อ่านจะใช้ความรู้เดิมในการตีความและการตัดสินใจความนั้นอย่างมีเหตุผล

โลว์ (Loew, อ้างถึงใน สุภวรรณ์ เล็กวิไล, 2539 :19) กล่าวว่าความเห็นไว้ว่า ความเข้าใจในการอ่านเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของการสอนอ่าน และใช้ประเมินผลการอ่าน ความเข้าใจในการอ่านมีบทบาทสำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการอ่าน

จูไรต์นั้ เพิ่มสุข (2538 :16)ให้ความหมายของความเข้าใจในการอ่านว่า เป็นความสามารถในการเข้าใจในข้อความที่อ่านได้ตรงกับความต้องการของผู้เขียน สามารถแปลความ ตีความ ขยายความ และสรุปใจความสำคัญของเรื่องที้อ่านได้อย่างถูกต้อง

กล่าวโดยสรุป ความเข้าใจในการอ่าน เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความคิดของผู้อ่านและผู้เขียน ซึ่งผู้อ่านต้องใช้ความรู้ความสามารถหลายๆ ด้านในการตีความหมาย เพื่อให้ได้ตรงตามเจตนาหรือจุดประสงค์ของผู้เขียน

1.8 ระดับความเข้าใจในการอ่าน

พฤติกรรมความเข้าใจในการอ่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่าน มักอาศัยหลักการหรือเทียบเคียงกับสารบบจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Taxonomy of Educational Object) ของ บลูม (Bloom, อ้างถึงใน สุภวรรณ์ เล็กวิไล, 2539 :19) ที่จัดแบ่งเป็น 6 ชั้นคือ ความรู้ ความเข้าใจ การประยุกต์ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน โดยในชั้นความเข้าใจได้กำหนดพฤติกรรมไว้ 3 แบบ ได้แก่ การแปล (Translation) การตีความ (Interpretation) และการสรุปอ้างอิง หรือการขยายความ (Extrapolation)

การจัดระดับพฤติกรรมความเข้าใจในการอ่าน มักจัดเรียงจากง่ายไปหายากและมี ผู้จัดระดับความเข้าใจในการอ่านไว้หลายท่าน ดังนี้

มิลเลอร์ (Miller, อ้างถึงใน สุภวรรณ์ เล็กวิไล, 2539 : 20) ได้แบ่งระดับความเข้าใจเป็น 4 ระดับ ได้แก่

1. ระดับความเข้าใจตามตัวอักษร หรือ ข้อเท็จจริง (Literal or Factual Comprehension) ประกอบด้วยความสามารถในการตอบคำถามที่ผู้อ่านสามารถค้นพบรายละเอียดได้จากเนื้อเรื่องที้อ่าน ซึ่งอาจเทียบได้กับชั้นความรู้ และชั้นแปลความของ บลูม (Bloom, 1956)

2. ระดับความเข้าใจแบบตีความหรือสรุปอ้างอิงลงความเห็น (Interpretative or Inferential Comprehension) เป็นกระบวนการคิดที่แสดงออก โดยการตีความสิ่งที้อ่าน การสรุปอ้างอิง ขยาย และทำนายสิ่งที้อ่านที่จะเกิดขึ้นตามมา ซึ่งเทียบได้กับวัตถุประสงค์ทางการศึกษาในชั้นตีความหรือชั้นขยายความ

3. ระดับการอ่านขั้นวิจาร์ณ หรือ การอ่านอย่างมีวิจาร์ณญาณ (Critical Reading) เป็นการประเมิน หรือ ตัดสินสิ่งทีอ่านด้วยเกณฑ์ทีผู้อ่านกำหนดขึ้น โดยอาศัยประสบการณ์เดิม การอ่านขั้นวิจาร์ณนี้มีความเกี่ยวข้องใกล้เคียงกับการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ (Critical Thinking) ซึ่งเทียบกั่วัตถุประสงค์ทางการศึกษาในระดับประเมินผล

4. ระดับการอ่านอย่างสร้างสรรค์ (Creative Reading) เป็นระดับสูงสุดของการอ่าน เป็นการอ่านทีสามารถนำสิ่งทีอ่านไปประยุกต์ใช้กั่วิตประจำวัน จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า การอ่านประยุกต์ (Applied Reading) หรือการอ่านอย่างบูรณาการ (Integrative Reading) การอ่านระดับนี้เทียบได้กั่วัตถุประสงค์ทางการศึกษาในระดับการนำไปใช้ หรือสังเคราะห์

สมิธ (Smith, 1963 : 262 - 263) ได้แบ่งระดับในการอ่านเพื่อความเข้าใจไว้ 3 ระดับคือ

1. การอ่านเข้าใจความหมายตามตัวอักษร (Literal Comprehension) คือ การอ่านในระดับทีผู้อ่านเข้าใจความหมายขั้นต้นของคำ ความคิด หรือเนื้อความทีอ่านตามตัวอักษร

2. การอ่านขั้นตีความ (Interpretation) คือ การอ่านทีผู้อ่านเข้าใจความหมายลึกซึ้งกว่า การอ่านในระดับทีเข้าใจความหมายตามตัวอักษร ในการอ่านขั้นตีความนั้นผู้อ่านจะต้องคาดคะเนความหมายทีมีได้กล่าวไว้โดยตรงในเนื้อความนั้น จะต้องรู้จักสรุปโดยอิงความในเรื่อง สรุปพาดพิงให้เหตุผล คาดหรือเดาสิ่งทีจะเกิดขึ้นระหว่างเหตุการณ์ คาดล่วงหน้า ตรวจสอบความสำคัญของข้อความ เรื่องทีอ่าน หรือบทความ เปรียบเทียบ บอกจุดมุ่งหมายของผูเขียนและแรงบันดาลใจของบุคคลในเรื่อง นำประสบการณ์ของตนเองมาใช้ในการอ่าน สร้างจินตนาการทีมีชีวิตชีวา มีปฏิกริยาทางอารมณ์ อย่างไรก็ตามในขั้นนี้ยังไม่มีการวิพากษ์วิจาร์ณแต่ประการใด

3. การอ่านโดยใช้วิจาร์ณญาณ (Critical Reading) คือ การอ่านทีรวมทักษะทั้งปวงในระดับการตีความและการประเมินเข้าใจ ซึ่งการประเมินก็คือการใช้ทักษะในการเข้าใจความหมายตามตัวอักษร ตีความตามทีผูเขียนจงใจจะสื่อสารกัผู้อ่านและใช้วิจาร์ณญาณไปตรวจสอบประเมินคุณค่าคำพูดของผูเขียน ซึ่งก็คือการอ่านแล้วคิด หรือใช้วิจาร์ณญาณเข้าช่วย เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวทีถูกต้องถ่องแท้นั่นเอง

สมิธ (Smith, 1963 : 263) ยังกล่าวอีกว่า การอ่านโดยใช้วิจาร์ณญาณนั้น ควรจะรวมทักษะเบื้องต้นในการอ่านเข้าใจความหมายตามตัวอักษรและทักษะในการประเมินตัดสินคุณค่า ค่านิยม ความเที่ยงตรง และความจริงของสิ่งพิมพ์ทีได้อ่านเข้าด้วยกัน

ดอลล์แมน และ คณะ (Dallman and others, 1978 : 198 - 200) แบ่งพฤติกรรรมความเข้าใจออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. ความเข้าใจระดับข้อเท็จจริง (Reading on the Factual Level หรือ Reading the Lines) คือ

ความเข้าใจเรื่องทีอ่านตามตัวหนังสือที่เขียนไว้โดยตรง ซึ่งมีทักษะย่อย ได้แก่ การรู้ความหมายของคำ การหาใจความสำคัญ การหารายละเอียดจากเรื่อง

2. ความเข้าใจระดับตีความ (Reading on the Interpretative Level หรือ Reading Between the Lines) คือ ความสามารถในการเข้าใจสิ่งที่ไม่ได้กล่าวไว้ตรงๆ ในเนื้อเรื่อง แต่จะเข้าใจโดยอาศัย การสรุปความ การตีความและแปลจากเรื่องทีอ่าน ทักษะย่อยในขั้นนี้ ได้แก่ การย่อความ การเรียบเรียง การสรุป การทำนายผลทีจะเกิดตามมา

3. ความเข้าใจระดับประเมินค่า (Reading on the Evaluative Level หรือ Reading Beyond the Lines) คือ การอ่านทีอาศัยความรู้ และประสบการณ์มาประเมินค่าพิจารณาตัดสินวินิจฉัยเรื่องราวทีอ่าน โดยใช้เหตุผล

แฮริส และ ซิเพย์ (Harris and Sipay, 1979 : 583 - 586) แบ่งระดับความเข้าใจในการอ่านไว้ 4 ระดับ คือ

1. ระดับความเข้าใจตามตัวอักษร (Literal Comprehension) เป็นความเข้าใจในสิ่งทีผู้เขียนเขียนไว้โดยตรง

2. ระดับการให้ความคิดเห็น (Inferential Comprehension) เป็นความสามารถทางการอ่านในเชิงเหตุผล มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องหรือความสัมพันธ์ในเนื้อหา ความเข้าใจในระดับการให้ความคิดเห็นมี 3 แบบ คือ

แบบแรกเป็นความคิดในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความทีอ่าน

แบบที่สองเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับปริบท ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับพื้นความรู้เดิม โดยเป็นความคิดเห็นทีผู้เขียนไม่ได้เขียนไว้

แบบที่สาม คือ ความคิดเห็นในเชิงโครงสร้าง เป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างของเรื่องในอันทีจะนำไปสู่ความเข้าใจในการอ่าน

3. ระดับความเข้าใจในขั้นวิเคราะห์ (Critical Reading) เป็นความสามารถทางการอ่านในขั้นทีต้องใช้ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของเรื่องทีอ่าน

บันถือ พฤกษ์วัน(2533 : 3 - 4) กล่าวถึงระดับความเข้าใจในการอ่านไว้ดังนี้

1. ความเข้าใจในข้อเท็จจริงจากเรื่องราวทีอ่าน เป็นความเข้าใจในท้องเรื่องโดยผู้อ่านสามารถตอบคำถาม ใคร ทำอะไร ทีไหน เมื่อไร ผู้อ่านก็ตรวจสอบข้อคำถามถ้อยคำจากประโยคนั้นโดยตรง

2. ความเข้าใจในเหตุผลของเรื่องทีอ่าน โดยผู้อ่านจะต้องใช้การตีความ แปลความจากเหตุผลของท้องเรื่อง

3. ความเข้าใจที่จะวิเคราะห์ วิเคราะห์ และประเมินเรื่องราวที่อ่าน โดยผู้อ่านจะต้องใช้ความเป็นพหูสูตในการตรวจประเมิน

กรมวิชาการ(2540 : ป) แบ่งความเข้าใจในการอ่านออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. การอ่านและเข้าใจตามตัวหนังสือ ได้แก่ การอ่านเพื่อตอบคำถาม เพื่อหารายละเอียดของเรื่อง เพื่อหาข้อเท็จจริงของเรื่อง เพื่อทำตามคำสั่ง เป็นการอ่านที่ใช้ความจำในการอ่าน

2. การอ่านเพื่อตีความ เป็นการอ่านเพื่อหาความคิดสำคัญของเรื่อง หาข้อสรุปของเรื่อง หาเหตุและผล การแก้ปัญหา

3. การอ่านเพื่อการวิเคราะห์ เป็นการอ่านเพื่อประเมินสิ่งที่อ่าน ตัดสินว่าถูกหรือผิด หรือหาคุณค่าในสิ่งที่อ่าน การอ่านเพื่อวิเคราะห์เป็นการอ่านเพื่อหาความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น หาความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับจินตนาการ หรือสามารถบอกได้ว่า ข้อความใดเป็นข้อความแสดงถึงการโฆษณาชวนเชื่อ

4. การอ่านเพื่อสร้างสรรค์ เป็นการอ่านแล้วสามารถบอกแนวคิดของเรื่องได้ หาข้อคิดจากเรื่องที่อ่านได้

หรรษา นิลวิเชียร (ม.ป.ป : 89 - 90) กล่าวว่าองค์ประกอบความเข้าใจในการอ่านมี 5 ประการคือ

1. การพัฒนาคำศัพท์ (Vocabulary development) เป็นความสามารถในการเข้าใจความหมายของคำ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมของเด็กเกี่ยวกับผู้คน สถานที่ หนังสือ เป็นต้น

2. ความเข้าใจระดับตัวอักษร (Literal comprehension) เป็นความสามารถในการรู้จักและระลึกข้อมูลที่แสดงไว้อย่างชัดเจน เช่น การอ่านเพื่อหาแนวคิดสำคัญ การจำเนื้อหาในรายละเอียดได้ การจัดลำดับเรื่องราว และการหาคำตอบจากคำถามที่กำหนดไว้

3. ความเข้าใจระดับตีความ (Inferential comprehension) เป็นความสามารถในการเดาหรือการตั้งสมมติฐาน ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูล ประสบการณ์ส่วนตัว หรือการหยั่งรู้ เช่นการหาเหตุผล การทำนายข้อความส่วนท้ายของเรื่อง และการแสดงความคิดเห็น

4. การประเมิน (Evaluation) เป็นการอ่านที่ต้องอาศัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้อ่าน จะเน้นความถูกต้อง การยอมรับ คุณค่า หรือความเป็นไปได้ของสิ่งที่เกิดขึ้น รวมทั้งการตัดสินระหว่างความจริง ความฝัน ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น

5. ความซาบซึ้ง (Appreciation) เป็นความรู้สึกและสุนทรียภาพต่อข้อเขียน นักเรียนสามารถบอกความรู้สึกต่างๆ อันเกิดจากการอ่านงานเขียนได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความเข้าใจในการอ่าน หรือระดับความเข้าใจในการอ่านมีหลายระดับ ระดับแรกเป็นการอ่านเพื่อความเข้าใจ เพื่อให้รู้เรื่องราวที่อ่าน เข้าใจตามตัวหนังสือ ระดับที่สองเป็นการตีความจากเรื่องที่อ่าน ผู้อ่านต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ และระดับสุดท้ายเป็นการอ่านที่ผู้อ่านสามารถประเมินคุณค่า ตัดสิน เรื่องราวที่อ่านได้อย่างมีเหตุผล

1.9 การทดสอบความเข้าใจในการอ่าน

บันลือ พุกกะวัน (2532 : 21) ได้กล่าวถึงวิธีทดสอบความเข้าใจในการอ่าน โดยพิจารณาว่าหลังจากอ่านแล้วผู้อ่านมีความสามารถในประเด็นต่อไปนี้เพียงใด

1. มีความเข้าใจเนื้อเรื่องเป็นส่วนรวมได้ถูกต้อง
2. สามารถจับความคิดสำคัญของผู้เขียนได้
3. สามารถบอกได้ว่าข้อความใดเป็นใจความสำคัญมาก ตอนไหนเป็นเพียงส่วนประกอบ

ตอนไหนเป็นรายละเอียดปลีกย่อย

4. สามารถตอบคำถามท้ายบทได้
5. สามารถสรุป และจัดลำดับเรื่องราวที่อ่านได้
6. สามารถวิจารณ์ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวที่อ่านได้
7. สามารถประเมินผลการอ่านของตนเองได้

เมื่อได้ทดสอบความเข้าใจในการอ่านหนังสือได้ตามประเด็นที่กล่าวมาแล้ว ก็แสดงว่าผู้อ่านสามารถอ่านเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลในการอ่านได้เป็นอย่างดี การทดสอบความเข้าใจในการอ่านยังช่วยให้ผู้สอนจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับผู้เรียนอีกด้วย

เอกนัท จารุเมธีชน (2539 : 41 - 42) กล่าวถึงวิธีทดสอบความเข้าใจในการอ่านไว้ว่าผู้ที่อ่านหนังสือแล้วเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ดีจะมีความสามารถ ดังต่อไปนี้

1. สามารถเข้าใจเนื้อเรื่องเป็นส่วนรวมได้ถูกต้อง
2. สามารถจับใจความสำคัญ หรือความคิดสำคัญของผู้เขียนได้
3. สามารถแยกออกได้ว่า ตอนไหนเป็นประเด็นสำคัญมาก ตอนไหนเป็นประเด็นสำคัญรองลงมา หรือตอนไหนเป็นรายละเอียดปลีกย่อย

หรือตอนไหนเป็นรายละเอียดปลีกย่อย

4. สามารถตอบคำถามหรือปัญหาข้อสอบได้ หนังสือบางเล่มจัดทำข้อทดสอบความเข้าใจ
5. สามารถสรุปและจัดเรื่องราวได้ด้วยตนเอง
6. สามารถปฏิบัติตามได้ เช่น เมื่ออ่านคำแนะนำเรื่องการทำเครื่องบินจำลองเสร็จแล้ว

สามารถปฏิบัติตามได้ถูกต้องเช่นนี้ แสดงว่าผู้อ่านอ่านคำแนะนำนั้นเข้าใจ

7. สามารถประเมินผลการอ่านของตนเองว่าดีหรือไม่เพียงไร สามารถพิจารณาติชมได้ด้วย

สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์ (2539 : 28) กล่าวถึงการวัดผลหรือประเมินประสิทธิภาพในการอ่าน โดยพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

1. ความเข้าใจ ได้แก่ การเข้าใจเรื่องที่อ่าน ได้ครบถ้วนกระบวนความ ได้เนื้อหาสาระตามความประสงค์ของผู้แต่ง
2. ความเร็ว ได้แก่ ความเร็วในการอ่าน แม้จะมีความสำคัญรองลงมาจากความเข้าใจ แต่ก็จำเป็นมาก เพราะการอ่านช้าเกินไป บางกรณีอาจไม่ทันกาลและเสียประโยชน์มาก
3. ความมีนิสัยในการอ่าน ได้แก่ การอ่านอย่างมีสมาธิ ไม่อ่านแบบเรื่อยเปื่อย โดยไร้จุดหมายหรือออกท่าทางโดยไม่จำเป็น มีนิสัยชอบจดบันทึก ตลอดจนนิสัยการเปิดพจนานุกรมเพื่อหาทราบความหมายที่ชัดเจนเมื่อไม่เข้าใจ
4. ความสนใจ หมายถึง การสนใจอ่านอย่างสม่ำเสมอ อ่านแต่ละครั้งให้ได้ประโยชน์ เสริมสร้างความรู้ ประสบการณ์และความบันเทิงในชีวิต
5. ความมีวิจารณญาณ ได้แก่ การอ่านอย่างพินิจพิจารณา นับเป็นการอ่านเพื่อความเข้าใจในระดับสูงขึ้นถึงขั้นนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง

1.10 ความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการอ่านในระดับสูงที่ต้องอาศัยความคิด เหตุผล ในการพิจารณา วิเคราะห์ ตัดสินในสิ่งที่อ่าน ได้มีผู้ให้ความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ไว้หลายท่าน ดังนี้

สมิธ (Smith, 1963 : 263) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณนั้นเป็นการอ่านขั้นสูงสุดของการอ่านด้วยการสืบสวน สอบสวน สามารถประเมิน หรือตัดสินว่า ส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง หรือความลำเอียงของผู้แต่ง และจะต้องสามารถวิจารณ์โดยใช้ความเห็นส่วนตัวที่เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับผู้เขียน โดยใช้ประสบการณ์ ความจริง หรือเหตุผลเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา

นอกจากนี้ มิลเลอร์ (Miller, 1972 :189) ได้กล่าวถึงความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณว่าเป็นกระบวนการอ่านขั้นสูง ที่ผู้อ่านจะต้องประเมินค่าสิ่งที่อ่าน โดยใช้เกณฑ์ที่ได้สร้างสมมาจากการอ่านที่ผ่านมาในอดีต หรือประสบการณ์เป็นเครื่องเปรียบเทียบ

คูเปอร์ และคณะ (Cooper and others, อ้างถึงใน สุภวรรณ เล็กวิไล, 2539 : 22) ให้ความหมายโดยสรุปได้ว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการกำหนดผู้อ่านให้ประเมินตัดสินเกี่ยวกับสิ่งที่อ่าน การตัดสินขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิม และความรู้ของผู้อ่าน หรืออาจขึ้นอยู่กับกำหนดเกณฑ์ที่คิดขึ้นมาจากข้อมูลของผู้อื่น เช่น ครู หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และการคิด

เป็นผลของการไตร่ตรองของผู้อ่าน ซึ่งควรจะมีปรากฏในขณะที่อ่านตลอดเวลา ผู้อ่านควรตัดสินใจและประเมินในสิ่งที่อ่านได้

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และ ประภาศรี สีหอำไพ (2520 : 23) กล่าวว่า วิจารณ์ญาณ คือ การใช้สติปัญญาสันนิษฐานเหตุผล เลือกรู้ เลือกเชื่อ โดยใช้ความรู้ ความคิดและประสบการณ์ของตนช่วยไตร่ตรองพิจารณาถ้อยคำหรือข้อความหาเหตุผลจากข้อเท็จจริง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ว่า วิจารณ์ญาณ หมายถึง ปัญญาสามารถรู้หรือให้เหตุผลที่ถูกต้อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538 : 742)

ประเทิน มหาจันทร์ (2530 : 226) ให้ความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยใช้คำว่า การอ่านอย่างพิเคราะห์ (Critical Reading) คือ การคิดอย่างรอบคอบโดยใช้วิจารณ์ญาณลึกซึ้ง แต่เป็นการคิดที่มีต่อเรื่องราวที่ได้อ่านจากหนังสือ ผู้อ่านต้องใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินใจตัดสินความคิดของผู้เขียนว่าเป็นลักษณะใด มากกว่าการเห็นดีเห็นชอบไปกับความคิดของผู้เขียนโดยสิ้นเชิง

จากความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ เป็นการอ่านโดยใช้ความคิด พิจารณาส่งที่อ่านอย่างมีเหตุผลสามารถเข้าใจความคิดของผู้เขียน แยกแยะข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น สรุปเรื่องราวที่อ่านได้ ตลอดจนลงความเห็น ประเมิน ตัดสินสิ่งที่อ่านได้โดยใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน

1.11 พฤติกรรมการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ

การอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณเป็นการอ่านที่ผู้อ่านต้องใช้ความคิด ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เดิมในการคิดวินิจฉัย ตัดสิน ประเมินในสิ่งที่อ่านว่าถูกต้องมากน้อยเพียงใด การอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ มีประโยชน์อย่างมากสำหรับนักเรียน เพราะจะช่วยพัฒนาความคิดของนักเรียนให้กว้างขวาง ช่วยให้ได้รับความรู้อย่างถูกต้อง และสามารถนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต การอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณสามารถสอนและฝึกฝนได้

ในด้านพฤติกรรมการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ ได้มีนักการศึกษากล่าวไว้ หลายท่านดังนี้

แมคคี (Mckee, 1966 : 382 - 404) กล่าวถึง พฤติกรรมการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณไว้ที่สำคัญไว้

7 ประการ

1. แยกข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น
2. รู้ว่าเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ
3. สรุปเรื่องราวที่อ่านได้
4. วิเคราะห์เรื่องราวที่อ่านได้

5. รู้จุดมุ่งหมายของผู้เขียน
6. ตัดสินเรื่องทีอ่านโดยพิจารณาถึงภูมิหลังของผู้เขียน
7. จับความคิดสำคัญของผู้เขียนได้

แฮริส และคณะ (Harris and others, อ้างถึงในศุภวรรณ เล็กวิไล, 2539 : 24) ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถต่างๆ ที่ชี้ให้เห็นถึงการเป็นผู้อ่านอย่างมีวิจารณญาณ ไว้ดังนี้

1. สามารถระลึกความสำคัญของเนื้อหา
2. สามารถจับใจความสำคัญของแต่ละย่อหน้าได้
3. สามารถจับใจความสำคัญของทั้งเรื่องได้
4. สามารถกำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับการอ่านได้ด้วยตนเอง
5. สามารถบอกจุดมุ่งหมายของผู้เขียนได้
6. สามารถกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความหมาย และความสัมพันธ์ของข้อมูล
7. สามารถพิจารณาให้ข้อสรุปในเรื่องที่ผู้อื่นโต้แย้งกันได้
8. สามารถประเมินโน้ตทัศน์ ที่ได้จากการเปรียบเทียบความเหมือนจากความจริงจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ
9. สามารถตัดสินใจโดยมีข้อมูลที่พอเพียง
10. สามารถระลึกในสิ่งที่ผู้เขียนไม่ได้กล่าวไว้โดยตรง
11. สามารถจำแนกระหว่างเรื่องจริง และเรื่องที่แต่งขึ้นได้

คูเปอร์ และคณะ (Cooper and others, อ้างถึงใน ศุภวรรณ เล็กวิไล, 2539 : 25) กล่าวถึงการสอนอย่างมีวิจารณญาณ ผู้อ่านต้องมีทักษะดังนี้

1. รู้จักแยกแยะความจริงและความเห็น
2. รู้อคติของผู้เขียน
3. คาดการณ์ล่วงหน้า
4. พิจารณาเทคนิคการโฆษณาชวนเชื่อ

ดัฟฟี และ ลอรา (Duffy and Laura, อ้างถึงใน ศุภวรรณ เล็กวิไล, 2539 : 26) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นเรื่องเกี่ยวกับคำพูด สารของผู้เขียน ผู้อ่านจะต้องมีความสามารถตัดสินเกี่ยวกับ

1. ความเชื่อถือของผู้เขียน
2. การใช้ข้อเท็จจริง ความลำเอียงของผู้เขียน
3. การโฆษณาชวนเชื่อ
4. ความเที่ยงตรงในการสรุปของผู้เขียน

คอลลแมน (Dallman 1960, อ้างถึงใน มณี ปีประทุม, 2531 : 28) ได้แสดงทัศนะว่าการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ผู้อ่านจะต้องคิด พิจารณา ตัดสิน และประเมินค่าสิ่งที่อ่านด้วยความยุติธรรม พฤติกรรมต่างๆของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในทัศนะของคอลลแมนสรุปได้ดังนี้

1. รู้ว่าเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ
2. บอกได้ว่าเรื่องที่อ่านเป็นข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น
3. เข้าใจจุดประสงค์ของผู้เขียน
4. สรุปเรื่องราวที่อ่านได้
5. วิเคราะห์เรื่องราวที่กำลังอ่านได้

จากการศึกษาข้อคิดเห็นของนักการศึกษาดังกล่าว พอสรุปได้ว่า พฤติกรรมการอ่านอย่างมีวิจารณญาณนั้น ผู้อ่านต้องใช้ความคิดเป็นกระบวนการตามลำดับขั้น การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นการอ่านในขั้นสูง ดังนั้นผู้อ่านจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการอ่านระดับต้น อันได้แก่ ความเข้าใจระดับข้อเท็จจริง และระดับตีความเป็นพื้นฐานมาก่อน ต่อจากนั้นจึงใช้ประสบการณ์พื้นฐานรวมทั้งวิจารณญาณของตนทำการวิเคราะห์ตัดสินและประเมินค่าสิ่งที่อ่านว่าถูกต้องตามความเป็นจริงหรือไม่ มีความสมเหตุสมผลเพียงใด เรื่องที่อ่านเป็นความคิดเห็นของผู้เขียนหรือการเสนอข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและผู้เขียนมีจุดประสงค์อย่างไรในการเขียน จึงจะช่วยให้เกิดพฤติกรรมการอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้

1.12 ความพร้อมสำหรับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ในการสอนเพื่อให้เด็กมีความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ครูจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถในด้านต่างๆ ให้เด็กหลายด้านเป็นเบื้องต้น เมื่อเด็กมีความสามารถในด้านต่างๆ เหล่านี้แล้ว ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก็จะพัฒนาขึ้น โฮลแมน (Holman, 1967 : 138 อ้างถึงใน สมนึก พวงกลิ่น, 2530 : 24) สรุปความสามารถเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับการอ่านไว้ดังนี้

1. ความสามารถในการจำความหมายของคำ
2. ความสามารถในการเลือกความหมายที่เหมาะสมกับคำ
3. ความสามารถในการทำความเข้าใจคำเปรียบเทียบ
4. ความสามารถในการทำความเข้าใจแนวความคิดหลักของผู้เขียน
5. ความสามารถในการย่อหรือเขียนข้อความใหม่จากข้อความที่ผู้เขียนได้เขียนไว้เดิม
6. ความสามารถในการเห็นความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ในข้อความ
7. ความสามารถในการปรับแบบในการจัดรูปการเขียนของผู้เขียนเสียใหม่
8. ความสามารถในการคาดคะเนความมุ่งหมายของผู้เขียน ทัศนคติของผู้เขียนความลำเอียง

ต่อบุคคลหรือเรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการเขียนถึง ตลอดจนความประสงค์ในการเขียน

ประเทิน มหาจันทร์ (2530 : 228) สรุปว่านักเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อมที่จะอ่านอย่างมี วิจารณ์ญาณ โดยให้เหตุผลประกอบดังนี้

1. เด็กระดับประถมศึกษาสามารถจำแนกได้ว่าอะไรเป็นเรื่องจริง อะไรเป็นเรื่องเท็จ อะไร เป็นเรื่องเหลวไหลหรือเพ้อฝัน การที่เด็กในระดับนี้สามารถรู้ได้เช่นนี้ แสดงว่าเด็กมีความพร้อมที่จะอ่าน อย่างพินิจพิเคราะห์ได้ เพราะเด็กสามารถตัดสินใจโดยใช้ประสบการณ์ของตนเองในการประเมินค่า เรื่องราวต่างๆได้

2. เด็กสามารถตัดสินใจได้ว่าการกระทำใด เป็นการกระทำที่ปกติวิสัย การกระทำใดเป็น การกระทำในเรื่องเทพนิยาย

3. เด็กสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับความยุติธรรม และความไม่ยุติธรรมในเรื่องที่อ่านได้ เช่น ในเรื่องที่ว่าตัวละครถูกลงโทษอย่างไม่ยุติธรรม เด็กก็จะบอกได้ทันทีว่ายุติธรรมหรือไม่

4. เด็กสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับตัวละครในเรื่องได้ว่า บทบาทของตัวละครเป็นไปอย่าง สมจริงหรือไม่ ตัวละครตัวใดแสดงบทบาทไม่สมจริง

5. เด็กสามารถประเมินความเหมาะสมของชื่อเรื่องได้ เมื่อได้อ่านเนื้อเรื่องจบแล้ว

6. เด็กสามารถเปรียบเทียบลักษณะต่างๆในเรื่องที่อ่านได้ เช่น ความถูกต้อง ความไม่ ถูกต้อง ความซื่อสัตย์ ความไม่ซื่อสัตย์ ความรวย ความจน ความมั่งคั่ง ความน่าเกลียด

7. เด็กมีความคุ้นเคยกับภาษาที่แสดงถึงการเปรียบเทียบ ซึ่งมีใช้อยู่โดยทั่วไปทั้งในวิทยุ กระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ตลอดจนการพูดในชีวิตประจำวัน

การอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณนั้นผู้อ่านต้องใช้ความคิดพิจารณาเรื่องราว เพื่อทำความเข้าใจเรื่อง ที่อ่านอย่างลึกซึ้ง ใช้ความรู้และประสบการณ์ของผู้อ่านในการชั่งใจว่า สิ่งใดผิด สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดไม่ ควรเชื่อ ซึ่งความสามารถที่จะตัดสินใจเรื่องดังกล่าวผู้อ่านจะต้องมีประสบการณ์กว้างขวาง ดังนั้นจึง จำเป็นต้องมีการฝึกหัดเพื่อการอ่านประเภทนี้ โดยการเลือกข้อความที่ตรงกับความสนใจของนักเรียน ซึ่ง กล่าวถึงเรื่องเดียวกันและมีจุดประสงค์ในการเขียนต่างกัน เช่น เขียนเพื่อการโฆษณาสินค้า กับเขียนเพื่อ เสนอข้อเท็จจริง แล้วให้นักเรียนพิจารณาเปรียบเทียบโดยการค้นหาข้อความเรื่องเดียวกันแต่เขียนโดย ผู้เขียนคนอื่น ต่อจากนั้นจึงนำเรื่องมาอภิปรายร่วมกัน หลังจากนั้น ครูจะต้องอธิบายข้อความเหล่านั้น ให้ชัดเจน เด็กจะได้นำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจว่าควรเชื่อข้อความประเภทใด (ประเทิน มหาจันทร์, 2530 : 231)

1.13 ความจำเป็นของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ในปัจจุบัน ระบบสื่อสารมวลชน การเผยแพร่ข่าวสารเป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ระบบข้อมูล ข่าวสาร เข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกวันนี้เป็นอันมาก การสอนเพียงแต่ให้อ่านเพียงเพื่อความเข้าใจยังไม่เพียงพอ แต่จะต้องสอนให้เด็กรู้จักคิดหาเหตุผลในขณะที่อ่านด้วยทุกครั้ง การสอนให้เด็กอ่านโดยใช้วิจารณญาณจึงเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมเพื่อให้เด็กสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าในด้านการโฆษณา แข่งขันกัน โฆษณาสินค้า โฆษณา ชักชวนต่างๆ ที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ถ้าหากเด็กหรือผู้ฟัง ผู้อ่าน ไม่ได้ฟังหรืออ่าน ด้วยความคิด ที่รอบคอบก็อาจตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาได้โดยง่าย

ประเทิน มหาจันทร์ (2530) ได้กล่าวถึง ความจำเป็นที่ต้องมีการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ไว้ดังนี้

1. ปัจจุบันความก้าวหน้าทางด้านสื่อสารมวลชนมีมาก การรับข่าวสารจึงจำเป็นต้องใช้ วิจารณญาณให้รอบคอบ เพื่อการตัดสินใจที่ถูกต้อง
2. ความก้าวหน้าทางการโฆษณาขายสินค้า มีมากจนคนส่วนใหญ่หลงเชื่อคำโฆษณา การใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะช่วยให้การตัดสินใจซึ่งเป็นไปอย่างถูกต้อง
3. เนื่องจากลัทธิการปกครองในปัจจุบันมีหลายลัทธิ แต่ละลัทธิพยายามใช้จิตวิทยาต่างๆ โฆษณาชวนเชื่อ การใช้วิจารณญาณอย่างรอบคอบ จะช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างถูกต้อง
4. ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย และวิถีทางประชาธิปไตยส่งเสริม การคิดอย่างมีเหตุผล ด้วยเหตุนี้การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงจำเป็น สำหรับสังคมประชาธิปไตย
5. ปัจจุบันสรรพตำราต่างๆ มีมากการเรียนของคนในยุคปัจจุบันจึงมิได้ยึดอยู่แต่กับตำรา เพียงเล่มเดียว หากต้องใช้วิจารณญาณพิจารณาจากตำราหลายเล่ม หลายผู้เขียนด้วยเหตุผลนี้การอ่านอย่าง มีวิจารณญาณจึงเป็นสิ่งจำเป็น

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปลูกฝัง ให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และเมื่อนักเรียนมีความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ก็จะช่วย ให้สามารถที่จะตัดสินใจได้ว่า สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดไม่ควรเชื่อ โดยใช้ความคิด เหตุผล และประสบการณ์เดิมมาเป็นเครื่องประกอบในการพิจารณาตัดสินใจในสิ่งที่อ่าน ตลอดจนสามารถนำทักษะ นี้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

1.14 ประโยชน์ของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ผู้อ่านจะต้องใช้ความคิดควบคู่ไปกับการอ่านตลอดเวลา ทั้งใน

ด้านที่เกี่ยวกับเรื่องทีอ่าน เกี่ยวกับผู้เขียน ซึ่งเท่ากับเป็นการฝึกฝนให้ผู้อ่านมีนิสัย ใครรู้ ใครเรียน รู้จักคิด อย่างรอบคอบ ตัดสินใจพิจารณาด้วยเหตุผล การอ่านอย่างมีวิจารณญาณนี้ จึงจัดเป็นการอ่านที่ให้ประโยชน์ ทั้งต่อตนเอง และสังคม ดังที่ ชลธิรา สัตยวัฒน์ (อ้างถึงในศุภวรรณ์ เล็กวิไล, 2539 : 29) กล่าวว่า ความเป็นนักอ่านที่มีวิจารณญาณ ซึ่งทำให้บุคคลมีความรู้เท่าทันอดีต รับผิดชอบต่อปัจจุบัน และร่วมแรงร่วมใจกันแสวงหาเส้นทางเพื่ออนาคตที่ดีกว่าเดิม ย่อมเป็นผลดีต่อส่วนรวม

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณจะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความคิดอย่างกว้างขวาง นักเรียนจะมีความคิดสร้างสรรค์ ความคิดกว้างไกลมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้อย่างถูกต้อง เป็นผู้ไม่หวั่นไหว ไม่ตกเป็นเหยื่อของการโฆษณา ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ไปใช้ประโยชน์ ทั้งต่อตนเอง และสังคม รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่าน

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่าน

ปะเทิน มหาจันทร์ (2530 : 47) กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเปียเจต์ (Piaget) ว่า เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาเป็น 4 ขั้นดังนี้

ระยะ Sensorimotor period (ตั้งแต่เกิดถึง 2 ขวบ) ระยะนี้เป็นระยะที่เด็กจดจำสิ่งของต่างๆ โดยการจับต้อง

ระยะ Preoperational thought period (ตั้งแต่ 2 – 4 ขวบ) ระยะนี้เป็นระยะที่การจำแนกขึ้นอยู่กับด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว และระยะ intuitive phase (ตั้งแต่ 4 – 7 ขวบ) เป็นระยะที่ความคิดเป็นไปโดยการหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ

ระยะ Concrete operation period (ตั้งแต่ 7 – 11 ขวบ) ระยะนี้เป็นระยะที่การคิดอย่างมีเหตุผลเกิดขึ้น

ระยะ Formal operation period (ตั้งแต่ 11 – 15 ขวบ) ระยะนี้เป็นระยะที่การคิดอย่างนามธรรม และการสร้างความคิดรวบยอดเกิดขึ้นอย่างมั่นคง

จากทฤษฎีของเปียเจต์ เกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก สามารถนำมาเป็นหลักในการสอนอ่านได้เป็นอย่างดี โดยในระยะแรกๆ ของการพัฒนาการ เด็กจะคิดได้โดยอาศัยรูปธรรมเป็นอันมาก เช่น ในการทำความเข้าใจความหมายของคำ เป็นต้น ต่อมาเมื่อเด็กพัฒนาขึ้น การสอนอ่านจึงเป็น

ไปในลักษณะของนามธรรม การทำความเข้าใจความหมายของคำ ใช้วิธีอธิบายให้เด็กเข้าใจและให้เด็กคิดด้วยตนเอง เมื่อเด็กรู้วิธีทำความเข้าใจความหมายของคำในการอ่านแล้ว ครูจึงสอนให้เด็กอ่านอย่างอนุমানและการอ่านเพื่อประเมินต่อไป ดังนั้นในการสอนอ่านโดยอาศัยหลักพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ อาจจำแนกลำดับการสอนเป็น 3 ขั้นคือ การอ่านเพื่อเข้าใจความหมายของคำโดยวิธีรูปธรรมและนามธรรม การอ่านอย่างอนุমান และการอ่านเพื่อประเมิน

กิลฟอร์ด (Guildford, 1966 :125, อ้างถึงใน สมนึก พวงกลิ่น, 2530 : 18) ได้กล่าวถึงเรื่องการอ่านที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความรู้และระดับสติปัญญา สติปัญญานั้นประกอบด้วยระบบปฏิบัติการซึ่งประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ได้แก่ ปฏิบัติการด้านความรู้ความจำ ความคิดอย่างจำแนก คิดอย่างรวม และการประเมิน กิลฟอร์ดได้ให้คำแนะนำว่าเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ที่ดี ความจำที่ดี ความคิดที่ดี จะต้องประกอบกันเป็นหน่วยหรือเป็นระบบที่ใหญ่พอสมควร แนวคิดดังกล่าวของกิลฟอร์ดสามารถนำมาใช้เป็นหลักในการสอนอ่านได้ เช่นสอนอ่านเป็นคำการสอนอ่านอย่างวิพากษ์วิจารณ์ การสอนอ่านอย่างอนุमान เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีนักการศึกษาอีกหลายท่าน ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสอนอ่านและได้เขียนเป็นทฤษฎีไว้ดังนี้

ดอร์สัน (Dawson, 1959 : 7) กล่าวถึงการสอนอ่านว่ามีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. ใ้ร้ให้นักเรียนสนใจทั้งเพื่อความบันเทิงและเพื่อเสริมสร้างปัญญา
2. เพื่อสร้างความพร้อมในการอ่านแต่ละระดับ
3. เพื่อให้มีประสบการณ์ในการอ่านมากขึ้น
4. เพื่อให้มีรสนิยมติทั้งการอ่านและการฟัง
5. ให้สามารถเลือกหนังสือและอุปกรณ์การเรียนที่เหมาะสมตรงกับจุดมุ่งหมายในการเรียน

ได้

ทูซ (Tooze, 1957 : 245) มีความเห็นว่า วิธีที่จะส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่านนั้น ควรจะเน้นให้นักเรียนเริ่มต้นอ่านหนังสือที่ตรงกับความสนใจและความต้องการของนักเรียน

แฮร์ริส (Harris, 1969 :487) มีความเห็นสอดคล้องกับทูซว่า วิธีที่จะส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่าน ควรจะชักจูงและแนะนำให้อ่านด้วยวิธีที่เหมาะสม คือขั้นแรกควรให้นักเรียนอ่านหนังสือที่ง่าย สั้นและตรงกับความสนใจ เมื่อนักเรียนเกิดทัศนคติต่อการอ่านแล้ว นักเรียนจะหาหนังสือต่าง ๆ มาอ่านเอง

โฮล์ม (Holm, 1962 : 64 อ้างถึงใน สมนึก พวงกลิ่น, 2530 : 20) ได้สรุปทฤษฎีที่นำมาอธิบายการอ่านว่าการอ่านต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุดกับความสามารถในการอ่าน
มีองค์ประกอบย่อยดังนี้คือ

- ความสามารถในการฟัง
- การเข้าใจความหมายของคำที่อยู่ในเนื้อหาของเรื่อง
- การเข้าใจความหมายของคำที่เห็น โดยตา
- การเข้าใจความหมายของศัพท์แต่ละตัว
- การเข้าใจความหมายของคำอุปมาอุปไมย

องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการใช้เหตุผล

องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการรับรู้

องค์ประกอบของการอ่านทั้ง 3 นี้ จะมีเส้นเกี่ยวข้องกันมากมาย ถ้าบุคคลใดโยกย้ายได้
คล่องแคล่ว บุคคลนั้นจะมีความสามารถในการอ่านสูง ซึ่งเป็นผลมาจากการสร้างความคิดรวบยอด
ได้มาก

ทฤษฎีสคีมา (Schema Theory)

กรมวิชาการ(2540 : ธ - พ) กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสอนอ่านเพื่อ
ความเข้าใจ โดยได้นำเสนอทฤษฎีสคีมา (Schema Theory) ดังนี้

สคีมาเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงโครงสร้างของความรู้ การอ่านเพื่อความเข้าใจต้องอาศัยโครงสร้าง
ของความรู้ ความสามารถการอ่าน และข้อมูลจากบทอ่านมาช่วยทำความเข้าใจในการอ่าน ผู้อ่านต้องการ
โครงสร้างของความรู้จากการอ่าน 2 ประเภท คือ

ประเภทที่หนึ่ง เป็นโครงความรู้ของบทอ่านหรือโครงสร้างความรู้ของหนังสือ ได้แก่ หัวข้อ
ต่างๆของเรื่องที่อ่าน ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่อ่านดีขึ้น

ประเภทที่สอง ได้แก่ จุดประสงค์ของการอ่าน ซึ่งเป็นความคาดหวังของผู้อ่านว่าต้องการ
ทราบเนื้อเรื่องที่อ่านเกี่ยวกับเรื่องใด

ดังนั้นขอบเขตของความรู้หรือโครงสร้างความรู้จะช่วยให้ผู้อ่านค้นพบความรู้ใหม่ที่ต้องการ
จากการอ่าน การอ่านจึงเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับหนังสือ โครงสร้างความรู้หรือสคีมาจะช่วยให้
ผู้อ่านเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์พื้นฐานที่ผู้อ่านมีอยู่ ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ
ที่อ่านมากขึ้น ดังนั้นการสอนอ่านเพื่อความเข้าใจ ครูจะต้องช่วยนักเรียนให้สามารถนำความรู้เดิม
เชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ในหนังสือที่อ่าน จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ดี

สคีมาเป็น โครงสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นในสมองของผู้อ่าน ความรู้เหล่านั้นได้จัดเป็นหมวดหมู่
อย่างเป็นระบบ และความรู้เหล่านั้นจะเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของความรู้เข้าด้วยกัน

วิธีสอนเพื่อพัฒนาโครงสร้างความรู้หรือแบบแผนความรู้มีดังนี้

1. สอนอ่านจากบทเรียนสั้นๆ โดยสอนจากคำไปสู่วลี จากวลีไปสู่ประโยค จากประโยคไปสู่ย่อหน้า
2. สอนอ่านโดยให้นักเรียนอ่าน แล้วทำนายว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ต่อไปผลจากเหตุการณ์นั้นควรเป็นอย่างไร
3. ถ้านักเรียนไม่มีโครงสร้างความรู้หรือแบบแผนความรู้หรือสัทมาของเรื่องที่อ่าน ครูควรสร้างความรู้พื้นฐานโดยการสนทนาเรื่องในบทอ่าน เพื่อสร้างขอบข่ายความรู้ในบทเรียนเป็นพื้นฐานการอ่าน
4. ให้นักเรียนตั้งคำถามก่อนอ่านและคำถามหลังอ่าน

2.2 การสอนทักษะการอ่าน

สมถวิล วิเศษสมบัติ (2525 : 73 –74) กล่าวถึงการสอนทักษะการอ่านสรุปได้ว่า ทักษะการอ่านเป็นทักษะที่สำคัญและใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเป็นทักษะที่นักเรียนได้แสวงหาสรรพวิทยาการต่างๆ เพื่อความบันเทิงและพักผ่อนหย่อนใจ ผู้มีนิสัยรักการอ่าน มีอัตราเร็วในการอ่านสูง ย่อมแสวงหาความรู้และการศึกษาเล่าเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ในการพูดและการเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในต่างประเทศปัจจุบันได้มีการส่งเสริมทักษะการอ่านเป็นอย่างมากทั้งในระดับประถมและมัธยมศึกษา เพราะถือว่าหากนักเรียนมีพื้นฐานทักษะการอ่านดีแล้ว ย่อมสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชาอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี การสอนอ่านครูควรพึงเล็งในเรื่องต่อไปนี้

ก. ความเข้าใจ คือความสามารถที่จะเข้าใจในลายลักษณ์อักษรหรือข้อความที่อ่านอย่างครบถ้วน คืออ่านรู้เรื่องนั่นเอง การอ่านนั้น ความเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง จึงไม่ควรอ่านเร็วจนเกินไปจนไม่รู้เรื่อง คนเราจะอ่านหนังสือได้เข้าใจเพียงใดนั้นย่อมแล้วแต่ประสบการณ์และการศึกษาที่ได้รับมา เมื่อได้เห็นได้อ่านและได้ฟังมากขึ้นย่อมจะเข้าใจโลกดีขึ้น และจะมีผลให้อ่านหนังสือเข้าใจรวดเร็วและลึกซึ้งยิ่งขึ้นด้วย

ข. ความเร็ว ความเร็วในการอ่านมีความสำคัญรองลงมาจากความเข้าใจ ผู้อ่านที่อ่านเร็วและอ่านมาก ย่อมได้เปรียบทั้งในเรื่องการเรียน การทำงาน นักเรียนจะอ่านได้เร็วขึ้น ถ้าครูได้ให้เห็นถึงประโยชน์ของความเร็วนั้น แนะนำวิธีอ่านที่ถูกต้องให้ และให้ฝึกหัดโดยมีครูควบคุมบ้าง หรือฝึกหัดด้วยตัวเองตามลำพังบ้าง

ค. วิจรรณญาณ วิจรรณญาณในการอ่านนี้ อันที่จริงเป็นส่วนหนึ่งในความเข้าใจเรื่อง

วิจารณ์ญาณเป็นเรื่องสำคัญ เพราะในปัจจุบันนี้การโฆษณาเมื่ออยู่รอบตัว ถ้าผู้อ่านไม่สามารถเข้าใจให้ลึกซึ้งถึงความหมายหรือความมุ่งหมายของผู้เขียนแล้ว ย่อมจะตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาเหล่านั้นได้ง่าย นอกจากนี้การอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณจะช่วยให้อ่านได้ประโยชน์อย่างแท้จริง มิใช่เพียงแต่รับทราบคำบอกเล่าของผู้เขียนที่ตรงตามตัวอักษรเท่านั้น ผู้อ่านจะนำเอาความคิดของผู้เขียนมาประสมกับความคิดของตนเอง ทำให้เกิดความคิดใหม่แล้วนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

ประเทิน มหาจันทร์ (2530 : 200 – 201) กล่าวถึงการอ่านเพื่อความเข้าใจพร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการสอน สรุปได้ดังนี้ การอ่านคือ การทำความเข้าใจ ถ้าผู้อ่านปราศจากความเข้าใจในเรื่องที่อ่านตรงความหมายของตัวอักษรนั้นถือว่าไม่ใช่การอ่านที่แท้จริง ความเข้าใจในการอ่านโดยทั่วไป ถือว่าการอ่านคือการสะกดคำที่เป็นตัวอักษรออกมาเป็นคำพูด ความเข้าใจเช่นนี้จัดว่ายังไม่เป็นการถูกต้องตามนัยของการอ่านในโรงเรียนจุดประสงค์หลักของการสอนอ่านก็คือ ให้อ่านสามารถทำความเข้าใจสิ่งที่อ่านได้ถูกต้องตรงกับจุดประสงค์หลักของการสอนอ่านก็คือ ให้อ่านสามารถทำความเข้าใจสิ่งที่อ่านได้ถูกต้องตรงตามจุดประสงค์ของผู้เขียน การอ่านเพื่อความเข้าใจจัดเป็นด้านหนึ่งของทักษะทางภาษา ซึ่งประกอบด้วย การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การสอนอ่านให้ได้ผลนั้นครูจำเป็นต้องหาวิธีสอน วิธีฝึกหัด และหาวิธีสร้างทักษะความเข้าใจให้แก่นักเรียน ซึ่งอาจจะทำได้หลายวิธี เช่น การตั้งคำถาม การใช้หนังสือแบบฝึกหัด การใช้หนังสือคู่มือ การใช้วัสดุประกอบการสอนอย่างอื่น เป็นต้น การตั้งคำถามของครูช่วยสร้างทักษะในการทำความเข้าใจในการอ่านให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี คำถามของครูนอกจากจะช่วยให้เด็กสามารถนำเอาประสบการณ์เดิมมาใช้ในการทำความเข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังช่วยให้เด็กเข้าใจความสัมพันธ์ของแนวความคิดและปรับความมุ่งหมายของการอ่านให้เหมาะสมกับความต้องการในการอ่านด้วย

2.3 แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนอ่าน

หรรษา นิลวิเชียร (ม.ป.ป. : 94 - 96) ได้เสนอแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนอ่านโดยอาศัยพื้นฐานจากงานวิจัยและประสบการณ์จากการปฏิบัติ ดังนี้

1. เด็กสร้างความหมายด้วยตนเองขณะอ่าน ความรู้เดิมเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจสิ่งที่ได้อ่านความรู้เดิมทั้งหมดเป็นประสบการณ์สะสมจากทั้งในและนอกโรงเรียน ความรู้เดิมมีสองประเภทคือ ความรู้เกี่ยวกับชนิดของเรื่องที่อ่านและความรู้ที่ช่วยทำให้เข้าใจเรื่องที่อ่าน ความรู้ทั้งสองชนิดมีความสำคัญต่อการสร้างความหมายจากสิ่งที่อ่าน โดยที่ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสอ่านและเขียนโดยอิสระเพื่อจะได้รับความรู้พื้นฐานเพิ่มมากขึ้น

2. การเรียนการสอนอ่านที่มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยผู้เรียนที่มีความรู้ มีกลวิธีมีแรงจูงใจ

และมีปฏิสัมพันธ์ด้านสังคม องค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับการรู้หนังสือจะเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของกิจกรรมต่างๆ (เช่น การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างการอภิปรายกลุ่ม ฯลฯ) และการพัฒนาทักษะทางสติปัญญา ผู้เรียนที่ดีจะใช้ความรู้เดิมเพื่อหาความรู้จากข้อมูลใหม่ ใช้ทักษะในการหาความรู้ อย่างอิสระ มีแรงจูงใจภายในที่จะอ่านเพื่อหาข้อมูลและเพื่อความเพลิดเพลิน และมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา

เด็กควรมีโอกาสเลือกสิ่งที่จะอ่านด้วยตนเอง ครูช่วยให้เด็กค้นพบแหล่งการอ่านและการเรียนรู้ต่างๆ เด็กควรประเมินผลความก้าวหน้าด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอและรู้จักเปรียบเทียบความคิดเห็นของตนกับผู้อื่น เด็กจะเกิดการเรียนรู้ในเวลาเดียวกับที่การประเมินเกิดขึ้น

3. การตระหนักเกี่ยวกับเสียง ความสามารถในการจำแนกเสียงในภาษาพูดได้ เป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนอ่านและสะกดคำ วิธีสอนแบบแจกลูกจะช่วยให้เด็กจำโครงสร้างของคำได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งต้องอาศัยการรู้จักอักษรแต่ละตัว ความตระหนักในเรื่องเสียงที่สัมพันธ์กับตัวอักษรเป็นเครื่องบ่งความสำเร็จของเด็กเริ่มเรียนอ่าน มีเด็กจำนวนมากที่มีทักษะนี้ โดยไม่ต้องสอนอย่างเป็นทางการ การสอนอ่านระยะเริ่มแรกที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วยการสอนแจกลูกและการอ่านเรื่องที่มีความหมายอย่างสมดุลกัน กิจกรรมการเขียนและการสะกดเป็นส่วนหนึ่งของการสอนอ่านที่มีประสิทธิภาพ การกระตุ้นให้เด็กสะกดเองช่วยให้พัฒนาการตระหนักเกี่ยวกับเสียงและโครงสร้างการสะกดคำ ทั้งนี้ ครูจะต้องจัดกิจกรรมดังกล่าวควบคู่ไปกับเรื่องราวที่อ่านจากหนังสือ

4. การเป็นตัวอย่างที่ดีของครู ครูควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการอ่าน เช่น การอ่านนิทานให้นักเรียนฟัง ซึ่งเป็นตัวอย่างที่เด็กจะเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือครูอาจเป็นตัวอย่างชนิดเปิดเผยคือการสอนวิธีอ่าน โดยตรงว่าควรปฏิบัติอย่างไร นอกจากนี้ครูอาจเป็นตัวอย่าง โดยการคิดต่างๆ ให้เด็กได้ยินเกี่ยวกับขั้นตอนต่างๆ ในการทำงานจนกว่างานจะสำเร็จ

5. การอ่านนิทานเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด เป็นกิจกรรมที่เด็กต้องใช้สมอง ผู้อ่านสร้างความหมายโดยใช้ความรู้เดิม หรือในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้ใหญ่ในการสนทนา เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้เด็กมีประสบการณ์เกี่ยวกับวรรณกรรมเป็นประจำทุกวัน เด็กควรมีประสบการณ์ในการอ่าน การเล่าเรื่องจากที่ได้อ่าน การสนทนาเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านโดยใช้ทักษะในการวิเคราะห์ แสดงบทบาทสมมติ การแสดงออกทางการเขียน ศิลปะเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน การสนทนาแลกเปลี่ยนกับเพื่อน

6. การแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่อ่าน ช่วยให้เด็กสร้างความหมายด้วยตัวเองซึ่งอาจจะแตกต่างจากคนอื่น ช่วยพัฒนาทักษะข้างเคียงด้านสติปัญญา นอกจากนี้เป็นการให้เด็กอ่านนวนิยายหรือบทร้อยกรองอย่างมีสุนทรียภาพ โดยถามให้เด็กตอบเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ ช่วยทำให้เด็กรู้สึกเพลิดเพลินและสนุกต่อการอ่าน

7. เด็กที่สนทนากับเกี่ยวกับสิ่งที่ได้อ่านทุกวันจะเป็นผู้อ่านและผู้เขียนที่มีวิจารณญาณการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการพิจารณาทางเลือกและตัดสินใจเลือก การใช้วิธีสนทนาเพื่อเชื่อมโยงวรรณกรรมกับหนังสืออื่นด้วยประสบการณ์ที่หลากหลาย และด้วยประสบการณ์เดิมจะช่วยขยายการเรียนรู้ของเด็ก เด็กจะตั้งคำถาม คิดทบทวนและทำความเข้าใจเมื่อพยายามทำความเข้าใจสาระสำคัญของเนื้อหา ครูควรจัดให้นักเรียนได้สนทนาประจำวัน โดยจัดเป็นกลุ่มย่อยและสองคน ซึ่งจะมีประโยชน์มากกว่าให้เด็กทำงานตามลำพัง

8. ผู้อ่านที่มีความสามารถจะมีกลวิธีในการสร้างความหมายก่อนอ่าน ระหว่างอ่านและหลังอ่าน กลวิธี 5 ประการที่ควรสอนเด็กมีดังนี้

1. การลงความเห็น เป็นการลงความเห็นโดยอาศัยข้อมูลในสิ่งที่อ่าน ซึ่งรวมทั้งการทำนายที่ใช้ความรู้เดิมผสมผสานกับข้อมูลจากสิ่งที่อ่าน
2. การค้นหาข้อมูลที่สำคัญ คือ การหาข้อเท็จจริงและรายละเอียดในสิ่งที่อ่าน
3. การดำเนินการหรือกระบวนการตระหนักเกี่ยวกับตนเองการหากลวิธีแก้ปัญหาขณะอ่าน
4. การสรุป เป็นการรวบรวมข้อมูลสำคัญจากสิ่งที่อ่าน
5. การตั้งคำถาม เป็นการตั้งคำถามเพื่อถามตัวเองในการหาคำตอบจากสิ่งที่อ่าน

9. การพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนของเด็กจะเป็นไปพร้อมๆ กัน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการเขียนจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน การอ่านนำไปสู่การเขียนที่ดีขึ้นและการจัดการเรียนการสอนที่รวมทั้งการอ่านและการเขียนจะนำไปสู่การพัฒนาทั้งสองด้าน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งเมื่อบูรณาการการสอนอ่านและเขียนเข้าด้วยกัน จะทำให้เด็กมีประสบการณ์หลากหลายและจะนำไปสู่ความคิดระดับสูงขึ้น

10. ผลจากการประเมินสะท้อนให้เห็นว่าการปฏิบัติการอ่านโดยรวมมีผลดีกว่าผลรวมของการสอนทักษะย่อยๆ การพัฒนาทางภาษาไม่ได้เป็นไปในแนวตั้งเสมอไป รูปแบบการประเมินผลการอ่านรวมตัวอย่างงานของเด็กประกอบการประเมิน (Portfolios) และให้เด็กประเมินตัวเอง ทั้งนี้ข้อมูลจากการประเมินดังกล่าวจะมีประโยชน์มากในการประกอบการตัดสินใจ มีครูจำนวนมากหันมาใช้การประเมินแฟ้มผลงาน (Portfolio assessment) ซึ่งรวมลักษณะการวัดหลายๆ อย่างที่เก็บรวบรวมไว้เกี่ยวกับผลการอ่านและการเขียนของเด็กเป็นรายบุคคล แฟ้มผลงานที่จัดทำอย่างดีจะประกอบด้วยตัวอย่างงานของเด็ก ซึ่งรวบรวมทั้งตัวอย่างที่โดดเด่นและกำลังพัฒนา สะท้อนเกี่ยวกับงานของนักเรียนเอง และเกณฑ์การประเมิน

2.4 หลักการอ่าน

สมพิศ คูศรีพิทักษ์ (2526 : 656) กล่าวถึงหลักการอ่านว่าประกอบด้วย การสำรวจ การตั้งคำถาม การอ่าน การจด โดยดำเนินการเป็นขั้นๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การอ่านเพื่อสำรวจให้ทราบโครงสร้างของเรื่อง ผู้อ่านจะได้ประโยชน์มาก ขั้นตอนนี้ควรอ่านหน้าปกและปกใน เพื่อทำความคุ้นเคยกับชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน คุณวุฒิ หรือประสบการณ์ของผู้เขียน ปีที่พิมพ์และผู้พิมพ์ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้อ่านใช้เป็นแนวทางวัดค่าของหนังสือและจะเป็นประโยชน์ต่อการประเมินค่า

ขั้นที่ 2 การตั้งคำถามและจดหัวข้อคำถามต่างๆ ที่ต้องการทราบคำตอบ การตั้งคำถามในขณะที่อ่านจะช่วยให้อ่านเข้าใจ เนื้อหาของสิ่งที่กำลังศึกษา ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ครูต้องพยายามกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักตั้งคำถาม

ขั้นที่ 3 อ่านอย่างวิเคราะห์หรือกลั่นกรอง จับแนวคิดของผู้เขียนอยู่ตลอดเวลา พยายามตีความหมายของคำสำคัญหรือคำไขความ และสรุปแนวคิดด้วยเหตุผล

ขั้นที่ 4 จับความสำคัญของแต่ละย่อหน้าแล้วบันทึกย่อความสัมพันธ์ของแต่ละย่อหน้า ซึ่งจะเป็นการฝึกความคิดไปด้วย

ขั้นที่ 5 อ่านทบทวน

ถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล (2526 : 610 – 612) เสนอแนวทางในการพัฒนาความคิดในการอ่านว่าถ้ามีภูมิหลังในเรื่องที่อ่านคืออยู่แล้วก็พยายามอ่านโดยให้เข้าไปในรูปแบบ เนื้อหา และแนวความคิดของข้อเขียนนั้นๆ โดยการฝึกการอ่านเพื่อความเข้าใจและเข้าถึงความคิดของงานเขียน ดังนี้

1. ปรีศน์สาร โดยอ่านเรื่องอย่างคร่าวๆ
2. ปรับจุดประสงค์ในการอ่านให้เข้ากับจุดประสงค์ของเรื่อง เช่น อ่านพุทธประวัติ

โดยมีจุดประสงค์เพื่อค้นหาความคิดแง่ปรัชญา เมื่ออ่านถึงอภินิหารก็ไม่ควรมองข้ามความหมายที่แฝงไว้หรือไม่ควรเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง

3. ศึกษาลักษณะภาษาของเรื่องที่อ่าน จะช่วยให้เข้าใจความคิดได้ง่ายขึ้น
4. หาผู้อธิบาย ความคิดในงานเขียนมีหลายระดับ มีทั้งรูปธรรมและนามธรรม เมื่อไม่เข้าใจ

ควรพึงพาผู้รู้ให้อธิบายและซักถามจนเข้าใจ อาจจะได้ความคิดเพิ่มเติมจากสิ่งที่อ่าน

ตรีศิลป์ บุญขจร (2526 : 700) เสนอวิธีฝึกทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณว่าควรทำตามลำดับขั้นดังนี้

1. อ่านหนึ่งจบแล้วลองตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้ว่า เป็นเรื่องของใคร ทำอะไร เมื่อไร อย่างไร หรือด้วยสาเหตุใด

2. อ่านหนึ่งจบแล้วลองแยกสิ่งทีอ่านว่าส่วนใดคือความคิดเห็น ส่วนใดคือข้อมูล ใช้กลวิธีการเขียนอย่างไร มีอคติหรือไม่ มีลักษณะชวนเชื่อหรือไม่ เขาคิดเห็นอย่างไร เห็นด้วยหรือไม่กับข้อความที่อ่าน

3. อ่านจบแล้วลองจัดประเภทของสิ่งทีอ่าน เพราะถ้ารู้จักประเภทของงานเขียนทีอ่าน จะสามารถแสดงความคิดเห็นได้ถูกต้องมากขึ้น

2.5 องค์ประกอบที่ควรคำนึงถึงในการสอนอ่าน

แฮริส และ ซิเพย์ (Harris and Sipay, 1979 :15 - 18) กล่าวถึงองค์ประกอบที่ส่งผลในการอ่านไว้ดังนี้

1. องค์ประกอบทางปัญญา (Cognitive Factors) ซึ่งได้แก่ I.Q ของผู้เรียน การอ่านนั้นสัมพันธ์กับ I.Q ตั้งแต่ .40 -.50 จนถึง .70 ในเด็กระดับเกรด 4 ส่วนที่เหลือเป็นเรื่องของเจตคติ (Attitude) คุณภาพของบทเรียน (Quality of Educational Program) และอื่นๆ
2. องค์ประกอบทางกายและทางสรีระ (Physical and Physiological Factors) ถึงแม้ว่าความบกพร่องทางกายจะไม่ใช่อุปสรรคต่อการอ่าน โดยตรงก็ตาม แต่ก็ให้เกิดผลกระทบต่อพัฒนาการอ่านของเด็กได้เช่นกัน เช่น หากเด็กไม่สามารถฟังแยกเสียงออกจากกันได้ จะมีผลต่อพัฒนาการอ่านของเด็กด้วย
3. องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Factors) ความก้าวหน้าทางการอ่านของเด็กนั้น ขึ้นอยู่กับบ้าน เพื่อนบ้าน สิ่งแวดล้อม ไม่แพ้กับที่ได้รับจากโรงเรียนเลย หากพ่อแม่ทุกคนของเด็กมีการศึกษาคือ ชอบอ่านหนังสือหรืออ่านหนังสือให้เด็กฟัง มีหนังสือหลากหลายชนิดภายในบ้าน พาเด็กไปเที่ยวสถานที่ต่างๆเล่าเรื่องต่างๆให้เด็กฟัง ให้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีประโยชน์ต่อการศึกษา สิ่งเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนให้เด็กเป็นนักอ่านที่ดีได้ เพราะเป็นการเสริมสร้างพัฒนาการทางภาษา และสร้างนิสัยรักการอ่าน
4. ความพร้อมของผู้เรียน ในด้านตัวเองผู้สอนควรดูว่าภาวะของผู้เรียนอยู่ในระดับใดก็หาทางช่วยเหลือ ส่งเสริม รวมทั้งให้ความสนใจและคอยสังเกตดูลีลา (Style) การเรียนของนักเรียนเพื่อประกอบการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วย

สมพร มั่นตะสูตร (2534 : 9 - 10) กล่าวถึงองค์ประกอบของการอ่านที่สำคัญ 5 ประการคือ

1. ผู้อ่าน
2. ตัวอักษร
3. ความหมาย

4. การเลือกความหมาย

5. การนำไปใช้

ดวงใจ ไทยอุบุญ (2537 : 14) ได้แบ่งองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความเข้าใจในการอ่านไว้ 2 ประการใหญ่ๆ ดังนี้

1. องค์ประกอบภายใน

1.1 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมทางการอ่าน หมายถึง ความพร้อมทางด้านสุขภาพ และความสามารถในการรับสาร

1.2 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่าน หมายถึง ความสามารถทางสมอง ความสามารถในการใช้ภาษา ความรู้เกี่ยวกับหลักภาษาและความรู้เกี่ยวกับความหมายของคำ

1.3 พื้นฐานทางประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์ตรงเมื่อได้เรียนรู้โดยตรงจากเหตุการณ์ที่พบเห็นหรือจากการทดลอง หรือประสบการณ์ทางอ้อม โดยการเรียนรู้จากวิทยุ โทรทัศน์ หรือภาพยนตร์

1.4 ความมั่นคงทางอารมณ์ หมายถึง การมีสมาธิ และมีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง รับสารด้วยใจเป็นกลางไม่มีอคติ

1.5 สภาวะทางกาย หมายถึง ผู้ที่มีสภาพร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี สมองปลอดโปร่ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การอ่านสัมฤทธิ์ผล

1.6 แรงจูงใจ เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะเป็นสิ่งเร้าให้ผู้อ่านเกิดความต้องการอยากจะอ่าน ดังนั้นผู้เขียนจะต้องพยายามสร้างแรงจูงใจให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์และความรู้สึกคล้อยตาม

2. องค์ประกอบภายนอก ซึ่งประกอบด้วยสิ่งต่างๆเหล่านี้

2.1 หนังสือ ตำรา โดยการจัดทำรูปเล่มให้กระชับรัด มีสีสันสวยงาม น่าสนใจ ชื่อเรื่องเร้าความสนใจ

2.2 สิ่งแวดล้อมประกอบการอ่าน เช่น ห้องสมุดควรจะเงียบสงบ การจัดวางหนังสือควรจัดวางให้ผู้อ่าน หยิบง่าย เป็นต้น

นอกจากนี้ ھرรษา นิลวิเชียร (ม.ป.ป : 103) กล่าวว่าการสอนอ่านที่มีประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ครูจะต้องคำนึงว่าการอ่านเป็นสิ่งที่เด็กจะต้องเรียนรู้ มากกว่าเป็นงานที่ต้องทำการสอน ไม่เน้นการทำแบบฝึกทักษะ แต่มุ่งให้เด็กได้อ่านสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและหาได้

2. ครูตระหนักว่าการอ่านเป็นองค์ประกอบของการสื่อสาร ไม่ใช่วิชาหรือการฝึกทักษะ

3. ครูเข้าใจว่าการจูงใจเป็นสิ่งสำคัญของการอ่าน เด็กควรรู้วิธีเรียนอ่าน ชอบอ่าน อ่านด้วยความสนใจทั้งเพื่อหาความรู้และเพื่อความพอใจ

4. ครูเน้นสอนนักเรียนให้มีความเข้าใจมากกว่าการท่องจำ และการตอบคำถามถูกต้อง แทนที่ครูจะพูดว่า “เธอตอบถูกแล้ว” ครูควรถามว่า “เธอคิดอย่างไร”

5. ครูใช้แบบเรียนภาษาเป็นอุปกรณ์ แนวทาง และพื้นฐาน มากกว่ายึดเป็นสิ่งที่จำเป็นของการเรียนการสอน

6. ครูคิดวิเคราะห์คำแนะนำในคู่มือเกี่ยวกับกิจกรรมและวิธีการต่างๆแล้วหาวิธีการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

7. ครูเข้าใจกระบวนการสอนว่าเป็นสิ่งที่ซับซ้อน จะต้องปรับปรุงอยู่เสมอ

8. ครูตระหนักว่าไม่มีวิธีสอนอ่านใดที่ดีที่สุด จะต้องพัฒนาอยู่เสมอ

9. ครูจะต้องเป็นนักอ่านด้วย

สรุปได้ว่า การอ่านเพื่อความเข้าใจนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ แต่สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ องค์ประกอบภายในที่มาจากตัวผู้อ่านซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถด้านภาษา ไวยากรณ์ ความรู้เดิม อารมณ์ สติปัญญา และจากองค์ประกอบภายนอกอื่นๆ ซึ่งเกี่ยวกับลักษณะเนื้อหาที่อ่าน สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้อ่านได้แก่ บ้าน โรงเรียนและการสอนของครูเป็นต้น

2.6 การสอนอ่านตามแนวการสอนในคู่มือครู

การสอนอ่านเพื่อความเข้าใจจากหนังสือคู่มือครูภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เล่ม 2 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ, 2540 : ชม - ฉ) ได้เสนอขั้นตอนการสอนอ่านในใจดังนี้

1. การอ่านในใจ

การสอนอ่านในใจเป็นการสอนอ่านเพื่อความเข้าใจและสัมพันธ์กับการสอนพูด ฟัง และเขียน ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ

1.1 การเตรียมการอ่าน

การเตรียมการอ่านเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการสร้างประสบการณ์พื้นฐานให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้อ่านและเกิดความเข้าใจในการอ่าน เพื่ออ่านค้ายาก และตั้งจุดมุ่งหมายในการอ่าน ในการเตรียมการอ่านครูจะต้องจัดกิจกรรม 3 กิจกรรม ประมาณ 20 นาที ดังนี้

(1) กิจกรรมสร้างประสบการณ์พื้นฐาน อาจจัดกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

- 1) สนทนาเกี่ยวกับชื่อเรื่องและแนวคิดของเรื่อง
- 2) คุณภาพในหนังสือแล้วสนทนาเกี่ยวกับภาพ

- 3) เล่าเรื่องที่อ่านพอเป็นสังเขป
- 4) อ่านบทนำเรื่อง(ถ้ามี) เพื่อให้รู้เรื่องย่อ
- 5) อ่านข้อความบางตอนที่เป็นตอนสำคัญของเรื่อง แล้วอภิปรายเพื่อให้ได้
- ความคิดพื้นฐาน
- 6) นำคำสำคัญของเรื่องมาสนทนาว่าผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับคำนั้นเพียงใด
- 7) ทดสอบเกี่ยวกับคำศัพท์
- 8) นำคำสำคัญเกี่ยวกับเรื่องมาทำแผนภาพเครือข่ายความหมาย
- 9) ระดมความคิดเกี่ยวกับความรู้เดิมในเรื่องที่อ่าน

(2) อ่านคำยากในบทเรียน

ครูควรสำรวจบทเรียนว่า คำศัพท์ในบทเรียนมีคำใดบ้างที่เป็นคำยาก โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้สอนเป็นเครื่องตัดสินว่า คำใดนักเรียนยังอ่านไม่ได้ หรือคำที่มีรูปคำอ่านยาก ผู้สอนควรนำคำเหล่านั้นมาจัดทำเป็นใบงานหรือบัตรคำให้นักเรียนฝึกอ่าน

(3) ตั้งจุดประสงค์การอ่าน และบอกแนวทางการเรียน

ครูควรบอกแนวทางการเรียนแก่นักเรียนว่าจะทำกิจกรรมอะไรบ้าง และมีจุดประสงค์อย่างไร เช่นอ่านบทเรียนแล้ว ให้นักเรียนหาคำตอบ หาใจความสำคัญหารายละเอียด หรือเพื่อสรุปความ แล้วจะอภิปรายหรือเขียนตอบลงสมุด เป็นต้น

1.2 การอ่านในใจ

การอ่านในใจเป็นขั้นของการอ่านเพื่อความเข้าใจมีกิจกรรมดังนี้

(1) อ่านสำรวจและตั้งคำถาม ผู้อ่านจะอ่านสำรวจ โดยอ่านบทเรียนคร่าวๆ ใช้ทักษะการอ่านข้าม และกวาดสายตาเฉพาะตอนที่สำคัญ เป็นการอ่านเร็วๆ แล้วตั้งคำถาม ช่วยกันบอกคำถามที่นักเรียนคิดขึ้นแล้ว ครูเขียนบนกระดานดำ

(2) อ่านพินิจและตอบคำถาม ผู้อ่านจะอ่านบทเรียนอีกครั้งอย่างพินิจพิจารณาเพื่อหาคำตอบ จับประเด็นสำคัญ หารายละเอียดเรื่อง หาเหตุและผลของเหตุการณ์ ลำดับเหตุการณ์ เป็นต้น แล้วตอบคำถามปากเปล่า และอภิปรายตอนใดตอนหนึ่งที่สำคัญ

(3) ตอบคำถามและทบทวน ผู้อ่านตอบคำถามตรวจสอบคำตอบจากบทเรียน แล้วแก้ไขคำตอบให้ถูกต้อง

1.3 กิจกรรมหลังการอ่านในใจ

การทำแผนภาพโครงเรื่อง เป็นกิจกรรมหลังการอ่านในใจ เพื่อสร้างความเข้าใจในการอ่าน และนำไปสู่การพูด การฟัง และการเขียน มีขั้นตอนการสอนดังนี้

- (1) นักเรียนอ่านบทเรียนซ้ำอีกครั้งหนึ่ง
- (2) ครูเขียนแผนภาพโครงเรื่องบทละครदानคำหรือแจกใบงาน แล้วอภิปรายแนวทางการเขียนแผนภาพโครงเรื่อง
- (3) แบ่งกลุ่มนักเรียนเขียนแผนภาพโครงเรื่อง
- (4) ครูกับนักเรียนช่วยกันเขียนแผนภาพโครงเรื่องอีกครั้งหนึ่ง เป็นแผนภาพโครงเรื่องที่สมบูรณ์
- (5) นักเรียนคนใดคนหนึ่งเล่าเรื่องตามแผนภาพโครงเรื่อง หรือให้เล่าเรื่องคนละตอน
- (6) นักเรียนเขียนเรื่องตามแผนภาพโครงเรื่องด้วยภาษาของตนเอง
- (7) นักเรียนตรวจสอบเรื่องที่เขียนกับหนังสือเรียน แล้วปรับปรุงแก้ไขตัวสะกดการันต์และสำนวนโวหาร

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการเรียนแบบร่วมมือ

3.1 ความเป็นมาของการเรียนแบบร่วมมือ

แคโรลีน เคสเลอร์ (Carolyn Kessler, 1992 : 3 - 4) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการเรียนแบบร่วมมือว่ามีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ซึ่งมีการบันทึกไว้ในคัมภีร์โบราณของศาสนาฮิวในศตวรรษแรก ในศตวรรษที่ 18 ที่ประเทศอังกฤษ โจเซฟ แลนเคสเตอร์ และแอนดรูว์ เบลล์ (Joseph Lancaster and Andrew Bell) ได้พัฒนาโรงเรียนที่ใช้การเรียนแบบร่วมมือขึ้น ในปี ค.ศ.1806 โรงเรียนแลนแคนเทรียน (Lancanian School) ได้ถูกก่อตั้งขึ้นในเมืองนิวยอร์ก ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เน้นการร่วมมือในการเรียน นอกจากนี้ โคลเนล ฟรานซิส ปาร์คเกอร์ (Colonel Francis Parker) ผู้อำนวยการโรงเรียนในชุมชนตำบลควินซี เมืองเมสซาชูเซตต์ (Quincy, Massachusetts) ได้ตั้งโรงเรียนที่ใช้การเรียนแบบร่วมมือในปี ค.ศ. 1875 – 1880 ต่อมาในปี ค.ศ. 1916 จอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1957 quoted in Carolyn Kessler, 1992 : 3) แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก ได้เขียนหนังสือเรื่องการศึกษาและประชาธิปไตย โดยเสนอแนวคิดในการจัดการศึกษาที่เน้นห้องเรียนเป็นเสมือนกระจกที่สะท้อนสังคม การจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งที่นำไปสู่ชีวิตจริง ดิวอี้เสนอให้จัดบรรยากาศการเรียนและกระบวนการเรียนให้สอดคล้องกับลักษณะของสังคมที่เป็นจริง โดยวิธีปฏิบัติการแบบประชาธิปไตยและใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นแนวทางในการศึกษาหาความรู้ และจากแนวคิดของดิวอี้ทำให้เกิดการจัดชั้นเรียนเป็นลักษณะกลุ่มย่อยที่ใช้การแก้ปัญหา โดยนักเรียนในกลุ่มช่วยกันค้นหาคำตอบด้วยตนเอง งานของดิวอี้จึงเหมือนเป็นการเปิดศตวรรษใหม่ของการศึกษาในสหรัฐอเมริกา อันเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการพัฒนาวิธีการเรียนแบบร่วมมือแบบต่างๆ ขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมาก็มีนักศึกษาจำนวนมากได้ทำ

การวิจัยเพื่อพัฒนาและคิดค้นวิธีเรียนแบบร่วมมือแบบต่างๆ ขึ้น โดยคำนึงถึงโครงสร้างทางสังคมในห้องเรียน ความแตกต่างของเชื้อชาติ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ในการร่วมมือกันในการเรียนรู้ในห้องเรียนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมการเรียนของแต่ละคน

3.2 ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือ

การเรียนแบบร่วมมือ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

พาร์คเกอร์ (Parker, 1985 : 48 - 50) ให้ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือว่า หมายถึงการให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จากการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มโดยสมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน ผู้เรียนจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยเหลือกัน สมาชิกจะรับผิดชอบการเรียนของเพื่อนในกลุ่มเช่นเดียวกับของตนเอง

สลาวิน (Slavin, 1987 : 8) ให้ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือว่า หมายถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยทั่วไปมีสมาชิกกลุ่มละ 4 คน สมาชิกกลุ่มมีความสามารถในการเรียนต่างกัน สมาชิกในกลุ่มจะรับผิดชอบในสิ่งที่ได้รับการสอน และช่วยเพื่อนสมาชิกให้เกิดการเรียนรู้ด้วย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน คือ เป้าหมายของกลุ่ม

จอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1993 : 1 - 5) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ร่วมมือ และช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มเล็กๆ ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกันทำงานร่วมกันเพื่อเป้าหมายกลุ่ม สมาชิกมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม มีการฝึกและใช้ทักษะการทำงานกลุ่มร่วมกัน ผลงานกลุ่มขึ้นอยู่กับผลงานของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม สมาชิกต่างได้รับความสำเร็จร่วมกัน

ชาญชัย อาจินสมาจาร(2533 : 19) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นการใช้การสอนเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อนักเรียนจะได้ทำงานร่วมกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งการเรียนของตัวเองและของกลุ่มสูงสุด

จากความหมายของการเรียนแบบร่วมมือข้างต้น สรุปได้ว่าการเรียนแบบร่วมมือเป็นการจัดการเรียนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็กๆ สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตน และส่วนรวม เพื่อให้กลุ่มได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

3.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ

1. ทฤษฎีสถาน (Field Theory)

ทฤษฎีสถานเป็นทฤษฎีของ เคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) ซึ่งเน้นเรื่องแรงจูงใจที่มีต่ออิทธิพลต่อพฤติกรรมเป้าหมายหรือแรงจูงใจที่เป็นแรงผลักดันให้ผู้เรียนทำพฤติกรรมอย่างมีเป้าหมายและมีทิศทาง อารีย์ พันธุ์ณี (2540 : 157 - 160) ได้กล่าวถึงทฤษฎีสถานของเคิร์ต เลวิน ไว้ดังนี้ แนวคิดทฤษฎีสถานได้รับอิทธิพลมาจากวิชาฟิสิกส์ โดยอธิบายถึงแนวทางที่สำคัญ

2 ลักษณะ คือ

1. ทิศทาง (Vector) ได้แก่ เส้นแสดงทิศทางที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมแบบใดก็ได้ ซึ่งมาจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อมภายนอกหรือภายในตัวบุคคล

2. รูปแบบของพฤติกรรม (Field of Force) ได้แก่ รูปแบบของพฤติกรรมที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งลักษณะของรูปแบบของพฤติกรรมจะได้รับอิทธิพลมาจากทิศทาง

หลักการสำคัญของทฤษฎีสถาน เน้นเรื่องอวกาศชีวิต (Life Space) โดยเชื่อว่าบุคคลแต่ละคน มีอวกาศชีวิตของตนเอง ซึ่งอวกาศชีวิต หมายถึง โลกที่แต่ละบุคคลสร้างขึ้นมา เป็นโลกทางความคิดหรือโลกทางจิตที่สัมพันธ์กับโลกที่บุคคลอาศัยอยู่

อวกาศชีวิตของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะบุคคลมีแรงขับทางด้านจิตใจ ซึ่งส่งผลให้แสดงพฤติกรรมแตกต่างกัน นั่นก็คือทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันในเรื่องลักษณะการเรียนรู้ บุคลิกภาพ ความต้องการ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า อวกาศชีวิตของแต่ละบุคคลจะกว้างบ้าง แคบบ้าง หรือเต็มไปด้วยความความเพ้อฝัน บางคนก็มีลักษณะอวกาศชีวิตที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริง บางคนก็มีความสามารถเผชิญกับความเป็นจริงต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล

อวกาศชีวิตของบุคคลที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

1. จุดหมายปลายทาง (Goal) แตกต่างกัน
2. แรงขับ (Drive) ที่เกิดขึ้นมากน้อยต่างกัน
3. สิ่งแวดล้อม (Environment) ที่แตกต่างกัน ซึ่งได้แก่

3.1 สภาพแวดล้อมภายใน (Psychological Environment) คือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ มีความผูกพันใกล้ชิด และมีผลต่อพฤติกรรม ทำให้พฤติกรรมของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะแรงขับหรือแรงจูงใจของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน เช่น การตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต ความต้องการ ความทะเยอทะยาน เป็นต้น นอกจากนั้นสิ่งแวดล้อมภายในยังได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกตัวบุคคลอีกด้วย

3.2 สิ่งแวดล้อมภายนอก (Non-Psychological Environment) หมายถึงสิ่งแวดล้อมที่ไม่เกี่ยวข้องกับแรงขับหรือแรงจูงใจภายในบุคคล สิ่งแวดล้อมภายนอกอาจหมายถึง วัตถุ หรือสภาพสังคมต่างๆ ไป เช่น จารีตประเพณี ความเชื่อถือ เป็นต้น

ดังนั้น อวกาศชีวิต จึงหมายถึงลักษณะต่างๆ ของสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอก ที่แต่ละบุคคลมีปฏิกิริยาตอบสนอง เช่น จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย ความต้องการ เป็นต้น

อวกาศชีวิตของแต่ละบุคคลอาจเปลี่ยนแปลงได้ เช่นในช่วงระยะเวลาหนึ่งองค์ประกอบทางจิตก็เป็นแบบหนึ่ง ในอีกระยะเวลาหนึ่งองค์ประกอบทางจิตอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ ซึ่งทั้งนี้เนื่องจากความต้องการภายในแต่ละบุคคล อันเกิดจากแรงขับหรือแรงจูงใจของบุคคล ทำให้บุคคลจะแสดงพฤติกรรมออกมาตามแรงขับ

สรุปได้ว่า ทฤษฎีสถานของเลวิน พยายามอธิบายพลังต่างๆ ที่เกิดขึ้นในภาวะจิตใจของบุคคล ทำให้เกิดแรงขับที่ผลักดันไปเกิดพฤติกรรมบรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญมิใช่ส่วนย่อยๆ เฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้น สามารถนำไปใช้ในการสอนได้ดังนี้

1. การตั้งเป้าหมาย ผู้สอนควรเน้นให้ผู้เรียนสร้างเป้าหมายของตนขึ้นมา และพยายามหาทางฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยครูเป็นผู้คอยช่วยเหลือ ชี้แนะให้กำลังใจ เพื่อช่วยให้เกิดประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

2. การเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น ครูควรสร้างสภาพแวดล้อม เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่เด็ก ทั้งในรูปกิจกรรม ทักษะศึกษา วิธีสอน สื่อการสอนและอื่นๆ เพื่อช่วยให้เด็กมีอวกาศชีวิต กว้างขวางขึ้น

3. แรงจูงใจ การที่เด็กแสดงพฤติกรรมต่างๆ นั้น มิใช่เป็นผลมาจากแรงจูงใจภายนอกประการเดียว แต่แรงจูงใจภายในจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมและเป็นพฤติกรรมที่คงทนถาวรด้วย ดังนั้นครูจึงควรสร้างแรงจูงใจภายในแก่เด็กได้ ย่อมเกิดประโยชน์อย่างยิ่งที่จะทำให้เด็กกระตือรือร้น และพยายามให้ประสบความสำเร็จได้ในระยะเวลาอันยาวนาน

ทิสนา แคมมณี (2522 : 10 - 12) ได้สรุปเกี่ยวกับทฤษฎีสถาน (Field Theory) ไว้ดังนี้

1. พฤติกรรมจะเป็นผลมาจากพลังความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
2. โครงสร้างของกลุ่มจะเกิดการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความแตกต่างกัน
3. การรวมกลุ่มแต่ละครั้งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มโดยปฏิสัมพันธ์

ในรูปการกระทำ (Action) ความรู้สึก (Feeling) และความคิด (Thinking)

2. ทฤษฎีแรงจูงใจ

ทฤษฎีแรงจูงใจเกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ เนื่องจากการเรียนแบบร่วมมือนั้น นักเรียนจะต้องอาศัยแรงจูงใจในการทำงานกลุ่ม ซึ่ง อาร์ยี่ พันธุ์ณี (2540 : 192 - 207) กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีผลต่อแรงจูงใจ ว่าขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ธรรมชาติของแต่ละบุคคล ทุกคนจะมีธรรมชาติของตนแตกต่างกับคนอื่นๆ หรือมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย

1.1 แรงขับ แรงขับของบุคคลจัดว่าเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการเกิดพฤติกรรมแรงขับ เป็นสภาวะที่เกิดจากความไม่สมดุลภายในของร่างกายของมนุษย์ เช่นสภาวะความต้องการอาหาร นำสภาวะความตึงเครียด ความรู้สึกเจ็บปวด เป็นต้น เมื่อบุคคลเกิดภาวะของการขาดความสมดุลในร่างกายขึ้น จะทำให้บุคคลพยายามที่จะทำให้อวัยวะเกิดความสมดุล จึงเกิดแรงขับขึ้นซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของแต่ละบุคคลที่เป็นแรงจูงใจเพื่อทำให้สภาวะของร่างกายอยู่ในสภาวะสมดุล แรงขับเกิดขึ้นได้จากลักษณะ 2 ประการคือ

1.1.1 แรงขับที่เกิดขึ้นจากภายในร่างกาย เช่นความหิว ความกระหาย ความง่วงนอน เป็นต้น

1.1.2 แรงขับที่เกิดขึ้นจากภายนอกร่างกาย เช่นการได้รับความเจ็บปวดจากสิ่งเร้าภายนอก สภาวะความกดดันจนทำให้เกิดความตึงเครียด เป็นต้น

1.2 ความวิตกกังวล จากการศึกษาพบว่า ความวิตกกังวลจะมีผลต่อการเรียนรู้ หรือกระทำพฤติกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีความวิตกกังวลใจสูงมากมักจะมีการกระทำหรือพฤติกรรมด้อยกว่ากลุ่มที่ไม่มีความกังวลใจ และเมื่อศึกษาต่อไปพบว่า กลุ่มที่มีความวิตกกังวลใจน้อยกว่าควรจะได้รับกระตุ้นจากสิ่งเร้า ส่วนกลุ่มที่มีความวิตกกังวลสูงแม้จะได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าก็ไม่ได้ทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ ความวิตกกังวลใจจะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เมื่อบุคคลมีอายุเพิ่มมากขึ้น มีประสบการณ์เพิ่มขึ้น ย่อมจะเกิดความวิตกกังวลเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากเด็กเล็กๆ จะไม่มีความกังวลใจแต่จะมีความกลัว เมื่ออายุเพิ่มมากขึ้นความกลัวจะลดน้อยลงไปกลายเป็นความวิตกกังวลเพิ่มขึ้นมาทันที

2. สถานการณ์ต่างๆ ในสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ต่างๆ ในแต่ละสิ่งแวดล้อมย่อมจะส่งผลทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจได้แตกต่างกัน เป็นต้นว่า ส่งผลให้บุคคลเกิดความสับสนวุ่นวาย หรืออื่นๆ และวัฒนธรรมแต่ละสังคมย่อมจะส่งผลให้พัฒนาการของผู้เรียนมีความแตกต่างกันไปด้วย ลักษณะสถานการณ์ต่างๆ ในแต่ละสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อแรงจูงใจ ได้แก่

2.1 การแข่งขัน หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่มีความปรารถนาจะเอาชนะผู้อื่น หรือ ความปรารถนาจะทำให้ตนเองมีสภาพการณ์ที่ดีขึ้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นความรู้สึกที่มีความต้องการ การแข่งขันหรือเอาชนะผู้หนึ่งผู้ใด หรือทำให้ตัวให้ดีขึ้น จัดเป็นเรื่องของการแข่งขัน นั้นแสดงว่าเกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรม ลักษณะการแข่งขันจะมีลักษณะที่สำคัญ 2 ลักษณะคือ

2.1.1 การแข่งขันกับตนเอง เป็นการแข่งขันที่ทำให้ตนเองดีขึ้นด้วยความเต็มใจ และความต้องการของตนเอง ไม่มีผู้ใดมาบังคับให้เกิดพฤติกรรม และเป็นความปรารถนาของบุคคลนั้น เป็นสำคัญ

2.1.2 การแข่งขันกับบุคคลอื่น เป็นความรู้สึกที่ต้องการเอาชนะบุคคลอื่นต้องการให้ตนอยู่เหนือกว่าบุคคลอื่น และมักจะพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อให้ตนชนะผู้อื่นเสมอ

2.2 ความร่วมมือ หมายถึง แรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับแรงผลักดันทางสังคมเป็นลักษณะของการมีพฤติกรรมแบบประนีประนอมให้ความร่วมมือช่วยเหลือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้งานหรือพฤติกรรมที่มุ่งปรารถนานั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ฉะนั้นความร่วมมือของบุคคลจึงจัดว่าเป็นแรงจูงใจที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมต่างๆ ขึ้น

2.3 การตั้งเป้าหมาย หมายถึง การที่บุคคลได้มีการตั้งเป้าหมายในชีวิตไว้อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีความพยายามที่จะกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนได้ตั้งความหวังไว้ แต่ในบางครั้งแม้ว่าบุคคลจะมีการตั้งเป้าหมายไว้ก็ตาม แต่บุคคลนั้นก็ไม่สามารถจะกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้ก็ได้ ด้วยเหตุนี้ การตั้งเป้าหมายในชีวิตจึงเป็นแรงจูงใจในการที่จะแสดงพฤติกรรมต่างๆ ลักษณะของการตั้งเป้าหมายมี 2 ลักษณะ คือ

2.3.1 เป้าหมายรวม เป็นเป้าหมายที่มักจะมีเป้าหมายย่อยๆ อื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เช่น มีเป้าหมายในชีวิตว่า จะต้องเป็นนักวาดรูปที่มีชื่อเสียงของโลก แต่ในขณะนี้อายุน้อยและเรียนหนังสืออยู่ จึงมีเป้าหมายย่อยๆ หลายๆ เป้าหมายรวม นั่นคือ

- ก. จะวาดรูปให้ชนะการแข่งขันจนได้รับรางวัล
- ข. จะวาดรูปเพื่อให้ได้ค่าชมเชยจากครู
- ค. จะแสดงความสามารถในการวาดรูปเพื่อให้เพื่อนยอมรับ

2.3.2 เป้าหมายระยะไกล เป็นเป้าหมายที่ได้ตั้งขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายใดจุดมุ่งหมายหนึ่งโดยเฉพาะ การตั้งเป้าหมายระยะไกลนี้จะเกิดขึ้นกับบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางด้านสมองพอสมควร จะไม่เกิดขึ้นในเด็กเล็กๆ ดังนั้นเป้าหมายระยะไกลอาจจะเป็นประโยชน์สำหรับเด็กในวันหนึ่งข้างหน้า อาจจะเป็นวัน สัปดาห์ เดือน ปี หรือหลายๆ ปี ก็ได้

2.4 การตั้งความทะเยอทะยาน เป็นการตั้งความหวังสูงไว้ เช่นเด็กบางคนมีความหวังว่าต้องการที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงเก่าแก่ของประเทศไทย ผลก็คือทำให้เด็กคนนั้นเกิดความมูมานะ มีความพยายามอย่างมากเพื่อที่จะได้ศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาแห่งนั้น นั่นแสดงว่า การตั้งความหวังหรือการเกิดความทะเยอทะยานจึงเป็นแรงจูงใจที่ผลักดันให้เกิดพฤติกรรมขึ้น แต่ถ้าบุคคลตั้งความทะเยอทะยานสูงเกินความสามารถของตนเองแล้ว จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกล้มเหลวได้ง่าย ทำให้ไม่มีแรงจูงใจหรือเกิดความท้อถอยในการทำงานนั้นๆ หรือถ้าบุคคลตั้งความหวังต่ำกว่าความสามารถของตนเอง ก็ทำให้บุคคลไม่มีแรงจูงใจที่จะกระทำพฤติกรรมต่างๆ ต่อไป เพราะเหตุว่าตนได้ประสบความสำเร็จในงานนั้นๆ ง่ายเกินไป

อย่างไรก็ตาม การตั้งระดับความทะเยอทะยานและการตั้งเป้าหมาย ยังขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

- 2.4.1 ความยาก งานนั้นมีความยากมาก จนกระทั่งบุคคลไม่สามารถมองเห็นหนทางที่จะทำงานสำเร็จได้
- 2.4.2 ความง่าย งานนั้นมีความง่ายเกินไป ทำให้ไม่มีความรู้สึกอยากจะทำงาน
- 2.4.3 ความมั่นใจ บุคคลขาดความมั่นใจที่จะตั้งเป้าหมายในชีวิตหรือขาดความมั่นใจที่จะตั้งความหวังหรือความทะเยอทะยาน
- 2.4.4 ความมุ่งหมาย ผู้เรียนตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิตหรือตั้งระดับความทะเยอทะยานไว้ต่ำเกินความเป็นจริงหรือต่ำกว่าความสามารถของบุคคล
- 2.4.5 คำแนะนำ บุคคลมักขาดคำชี้แนะอย่างถูกต้องเกี่ยวกับการตั้งความคาดหวังหรือการตั้งเป้าหมายชีวิต

3.4 องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

จอห์นสัน และ จอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1987 อ้างถึงใน ศุภวรรณ เล็กวิไล, 2539 : 45 - 46) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังนี้

1. ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก (Positive Interdependence) หมายถึงการที่สมาชิกในกลุ่มทำงานอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน โดยที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานนั้น มีการแบ่งปันวัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลต่างๆ ในการทำงาน ทุกคนมีบทบาท หน้าที่และประสบความสำเร็จร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จด้วย สมาชิกทุกคนจะได้รับผลประโยชน์หรือรางวัลจากผลงานกลุ่ม โดยเท่าเทียมกัน

เช่นถ้าสมาชิกทุกคนช่วยกัน ทำให้กลุ่มได้คะแนน 90% แล้ว สมาชิกแต่ละคนจะได้คะแนนพิเศษเพิ่มอีก 5 คะแนน เป็นรางวัลเป็นต้น

การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน (Face to Face Promotive Interaction) เป็นการติดต่อสัมพันธ์กัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การอธิบายความรู้ให้แก่เพื่อนในกลุ่มฟัง เป็นลักษณะสำคัญของการติดต่อปฏิสัมพันธ์โดยตรงของการเรียนแบบร่วมมือ ดังนั้นจึงควรมีการแลกเปลี่ยนให้ข้อมูลย้อนกลับ เปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนวความคิดใหม่ๆ เพื่อเลือกในสิ่งที่เหมาะสมที่สุด

ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล (Individual Accountability) ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล เป็นความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละบุคคล โดยมีการช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายกลุ่ม โดยที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความมั่นใจและพร้อมที่จะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล

การใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Group Skills) นักเรียนควรได้รับการฝึกทักษะระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่มย่อยเสียก่อน เพราะเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสบความสำเร็จ นักเรียนควรได้รับการฝึกทักษะในการสื่อสาร การเป็นผู้นำ การไว้วางใจผู้อื่น การตัดสินใจ การแก้ปัญหา ครูควรจัดสถานการณ์ที่จะส่งเสริมให้นักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และในปี ค.ศ.1991 จอนห์สัน และ จอนห์สัน ได้เพิ่มองค์ประกอบการเรียนรู้แบบร่วมมือ ขึ้นอีก 1 องค์ประกอบ ได้แก่

กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นกระบวนการทำงานที่มีขั้นตอนหรือวิธีการที่จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ สมาชิกทุกคนต้องทำความเข้าใจในเป้าหมายการทำงาน วางแผนปฏิบัติงานร่วมกันดำเนินงานตามแผนตลอดจนประเมินผลและปรับปรุงงาน

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือทั้ง 5 องค์ประกอบนี้ ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในอันที่จะช่วยให้การเรียนแบบร่วมมือดำเนินไปด้วยดี และบรรลุตามเป้าหมายที่กลุ่มกำหนด โดยเฉพาะทักษะทางสังคม ทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และกระบวนการกลุ่ม ซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกฝน ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำทักษะเหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

เปรมจิตต์ ขจรภัยลาร์เช่น(เปรมจิตต์ ขจรภัยลาร์เช่น, 2536 : 1 - 2 อ้างถึงใน นลินี ทีหอคำ, 2541 : 45) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนแบบร่วมมือไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเชิงบวก (Positive Interdependence) นักเรียนรู้สึกว่าคุณจำเป็นต้องอาศัยผู้อื่นในการทำงานกลุ่มให้สำเร็จ กล่าวคือ “ร่วมเป็นร่วมตายกัน” วิธีที่จะทำให้เกิดความ

รู้สึกเช่นนี้จะทำได้โดยให้มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน เช่น นักเรียนต้องเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งและเพื่อนทุกคนในกลุ่มต้องเรียนรู้ด้วยกัน

2. การติดต่อปฏิสัมพันธ์โดยตรง (Face to Face Promotion Interaction) เนื่องจากการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเชิงบวก จะเกิดผลดีได้จะต้องมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างนักเรียนในการเรียนรู้แบบร่วมมือ การสรุป การอธิบาย การขยายความในบทเรียนที่เรียนให้แก่กลุ่มเพื่อนเป็นลักษณะที่สำคัญของการปฏิสัมพันธ์โดยตรงของการเรียนแบบร่วมมือ

3. ทุกคนต้องรับผิดชอบต่องานที่ทำการศึกษา ทำหน้าที่แลกเปลี่ยนความรู้ช่วยเหลือให้คนอื่น ๆ ในกลุ่มมีความรู้เรื่องนั้นเท่าๆ กันอย่างแท้จริง (Individual Accountability) การเรียนแบบร่วมมือจะถือว่า ไม่สำเร็จจนกว่าสมาชิกทุกคนเรียนรู้ในบทเรียนได้ทุกคน หรือได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนในกลุ่มให้เรียนรู้ได้ทุกคน เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องวัดผลการเรียนของแต่ละคนเพื่อกลุ่มจะได้ช่วยเหลือเพื่อนที่ไม่เก่ง บางทีครูอาจจะใช้วิธีทดสอบสมาชิก หรือสุ่มนักเรียนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ตอบคำถาม กลุ่มจะต้องช่วยกันทำงาน โดยมีความรับผิดชอบต่องานของตนเป็นพื้นฐาน

4. นักเรียนทุกคนต้องสามารถที่จะทำงานร่วมกันได้ทุกคนและสามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยได้ (Interpersonal and Small Group Skills) โดยครูต้องฝึกให้นักเรียนบรรลุเป้าหมาย โดยนักเรียนต้องทำดังนี้

1. ต้องทำความรู้จักกันและไว้วางใจกัน
2. พูดสื่อความหมายกันได้อย่างชัดเจน
3. ยอมรับและให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน
4. ช่วยกันแก้ปัญหาของความขัดแย้ง

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการช่วยเหลือเอื้ออาทร มีการร่วมมือกันในกลุ่ม ดังนั้นทุกคนจึงเกิดการเรียนรู้ที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานให้สำเร็จ

5. กระบวนการกลุ่ม (Group Process) หมายถึง การให้นักเรียนมีเวลาและได้กระบวนการวิเคราะห์ว่ากลุ่มทำงานได้เพียงใด และสามารถใช้ทักษะสังคม และมนุษย์สัมพันธ์ได้เหมาะสม กระบวนการกลุ่มนี้จะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มทำงานได้ผล ในขณะที่สัมพันธ์ภาพระหว่างกลุ่มก็จะเป็นไปด้วยดี กล่าวคือ กลุ่มจะมีความเป็นอิสระ โดยสมาชิกในกลุ่มสามารถจัดกระบวนการกลุ่มและสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตัวของพวกเขาเอง

3.5 ลักษณะของการเรียนแบบร่วมมือ

ดี ดับเบิลยู จอห์นสัน และ อาร์ ที จอห์นสัน (D.W. Johnson and R.T. Johnson, 1990 : 55 - 59) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการเรียนแบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก ลักษณะสำคัญนี้มาจากหลักการที่ว่า ทุกคนทำเพื่อเป้าหมายเดียวกันของกลุ่มและผลงานของแต่ละคนก็เป็นผลงานของกลุ่ม ในการเรียนแบบร่วมมือสมาชิกกลุ่มต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน กลุ่มจะสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นกับทุกคน ถ้ากลุ่มประสบผลสำเร็จ ทุกคนย่อมประสบความสำเร็จด้วย ถ้ากลุ่มล้มเหลวทุกคนก็ถือว่าล้มเหลวด้วย ทุกคนในกลุ่มจะต้องเรียนรู้บทเรียนที่ได้รับ และต้องแน่ใจว่าสมาชิกทุกคนสามารถเรียนรู้บทเรียนนั้น การที่จะแน่ใจว่า เพื่อนสมาชิกจะเรียนรู้บทเรียน ทุกคนต้องช่วยเหลือกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีลักษณะความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน สมาชิกแต่ละคนต้องยอมรับว่าผลงานของคนอื่นมีความสำคัญต่อตนเองและต่อกลุ่ม และผลงานของตนเองก็มีความสำคัญต่อคนอื่นและต่อกลุ่มด้วย

2. การปฏิสัมพันธ์โดยตรงของสมาชิก ลักษณะสำคัญนี้มาจากหลักการที่ว่า ผลงานที่ดีมาจากการใช้ความสามารถ การสร้างสรรค์ของบุคคลหลายคน เพราะถ้าพึ่งบุคคลเพียงคนเดียวไม่สามารถทำงานทุกอย่างสำเร็จ ต้องอาศัยการช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ทำงานร่วมกับผู้อื่น ในการเรียนแบบร่วมมือต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนช่วยเหลือกัน มีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด การอธิบายเพื่อให้เพื่อนได้เกิดการเรียนรู้ การรับฟังเหตุผลของสมาชิกภายในกลุ่ม ปฏิสัมพันธ์โดยตรงของนักเรียนจะก่อให้เกิดผลดังนี้

2.1 ทำให้เกิดกระบวนการคิด ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อนักเรียนอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในการหาคำตอบ การอธิบายการแก้ปัญหา การอภิปรายถึงธรรมชาติของมโนทัศน์ของสิ่งที่เรียน การให้ความรู้แก่เพื่อนเป็นการพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียน

2.2 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับอิทธิพลทางสังคมที่หลากหลายยิ่งขึ้น มีการช่วยเหลือสนับสนุนกัน ทำให้นักเรียนรู้เหตุผลของกันและกัน ได้รูปแบบการทำงาน of สังคมร่วมกัน

2.3 การตอบสนองทางวาจาและท่าทางของเพื่อนสมาชิกทำให้ได้รู้ถึงการทำงานของตน ซึ่งเป็นการได้รับข้อมูลย้อนกลับที่สำคัญ

2.4 การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนซึ่งกันและกันเพราะนักเรียนคอยให้กำลังใจกันและกันในอนาคต

2.5 ทำให้นักเรียนได้รู้จักเพื่อนสมาชิกได้ดียิ่งขึ้นในการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์โดยตรงของสมาชิกให้ได้ผล ขนาดของกลุ่มต้องไม่ใหญ่มาก (2 - 6 คน) เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นรับฟัง ติดต่อสื่อสารกันอย่างทั่วถึง

3. การรับผิดชอบและการตอบสนองรายบุคคล ลักษณะสำคัญนี้มาจากหลักการที่ว่า สิ่งที่นักเรียนทำร่วมกันเป็นกลุ่มจะทำให้ให้นักเรียนสามารถทำได้ด้วยตนเองในวันข้างหน้า นักเรียนต้องรับผิดชอบในผลการเรียนของตนเองและเพื่อนสมาชิก ทุกคนในกลุ่มจะรู้ว่าใครต้องการความช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนในเรื่องใด มีการกระตุ้นกันและกันให้ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สมบูรณ์ การตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนได้เกิดการเรียนรู้เป็นรายบุคคลทำได้ดังนี้

- 3.1 ประเมินผลงานของสมาชิกแต่ละคนซึ่งรวมเป็นผลงานกลุ่ม
- 3.2 ให้ข้อมูลย้อนกลับทั้งของกลุ่มและรายบุคคล
- 3.3 ให้สมาชิกทุกคนรายงานหรือมีโอกาสดำเนินการความคิดเห็นโดยทั่วถึง
- 3.4 มีการตรวจสอบผลการเรียนเป็นรายบุคคลหลังจบบทเรียน

ในการตรวจสอบความรับผิดชอบรายบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถ้าครูไม่ตรวจสอบความสามารถเป็นรายบุคคลแล้ว อาจทำให้นักเรียนบางคนไม่เกิดการเรียนรู้ ผลงานที่ออกมาเป็นผลงานของสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม

4. ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์และทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ลักษณะสำคัญนี้มาจากหลักการที่ว่า การทำงานร่วมกันจะเสริมสร้างความสามารถได้ดีกว่าการทำงานคนเดียว คนเราไม่เกิดมาเพื่อเรียนรู้โดยทันทีทันใดที่จะปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ และการทำงานเป็นกลุ่มไม่ได้เกิดขึ้นง่ายๆ ตามที่ต้องการ บุคคลต้องเรียนรู้ ต้องได้รับการสอนทักษะทางอ้อมเพื่อให้เกิดคุณภาพสูงในการทำงานร่วมกัน การทำให้เกิดทักษะทางมนุษยสัมพันธ์และการทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนควรต้องปฏิบัติดังนี้

- 4.1 เรียนรู้ข้อเท็จจริง ลักษณะนิสัยของแต่ละบุคคล
- 4.2 มีการสื่อสารกันอย่างถูกต้องและเปิดเผย
- 4.3 ยอมรับและสนับสนุนซึ่งกันและกัน
- 4.4 แก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์และทักษะการทำงานเป็นกลุ่มจะทำให้การทำงานร่วมกันเกิดผลดี ลดความกดดันและความตึงเครียดในการทำงานให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การให้นักเรียนที่ขาดทักษะการทำงานกลุ่มทำงานร่วมกันจะทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ

5. กระบวนการกลุ่ม กระบวนการกลุ่มเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกกลุ่มอภิปรายถึงการทำอะไรจะทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย โดยจุดมุ่งหมายของกระบวนการกลุ่มคือ การเน้นกระบวนการ หน้าที่ บทบาทที่ชัดเจนของสมาชิกที่จะทำให้การทำงานนั้นได้ผลดีตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ กลุ่มต้องอธิบายการกระทำของสมาชิกเพื่อให้ได้ทราบว่ามีสิ่งใดเป็นประโยชน์ต่อความสำเร็จในการทำงานของกลุ่ม และ 55

ตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมใดควรดำเนินต่อไป พฤติกรรมใดควรเปลี่ยนแปลง กระบวนการกลุ่มมีความสำคัญต่อการเรียนแบบร่วมมือดังนี้

ดาแกน สเปนเซอร์ (Kagen Spencer, 1994 อ้างถึงใน พิมพ์พันธ์์ เตชะคุปต์, ม.ป.ป. : 2 - 3)

ได้อธิบายลักษณะการเรียนแบบร่วมมือ โดยมีแนวคิดสำคัญ 6 ประการคือ

1. เป็นกลุ่ม / ทีม (Group / Team) หมายถึง การจัดนักเรียนออกเป็นกลุ่มขนาดเล็กประมาณ 2-6 คน ซึ่งสมาชิกในกลุ่มประกอบด้วยนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนแตกต่างกันคละกัน ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมที่สุดคือ 4 คน ที่จะเปิดโอกาสให้ทุกคนในกลุ่มได้ร่วมมืออย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งสามารถแบ่งงานให้ทำเป็นคู่ได้สะดวก
2. มีความเต็มใจ (Willing) หมายถึง สมาชิกในกลุ่มมีความเต็มใจที่จะร่วมมือกันในการเรียนและการทำงานเป็นกลุ่มแบบร่วมกัน มีความมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ มีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน โดยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการยอมรับกันและกันเพื่อให้งานสำเร็จด้วยดี
3. มีการจัดการ (Management) หมายถึง การจัดการเพื่อให้การทำงานกลุ่มแบบร่วมมือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องกำหนดสิ่งต่างๆ ได้แก่ การสร้างกฎของห้อง การจัดที่นั่งของกลุ่ม มีการกำหนดบทบาทของสมาชิกไว้ล่วงหน้า มีการให้สัญญาณเจียบที่ครูส่งให้ผู้เรียนแล้วผู้เรียนทำสัญญาณตามและเจียบเพื่อฟังคำสั่งต่อไป เป็นต้น
4. มีทักษะสังคม (Social Skill) หมายถึง มีทักษะในการทำงานร่วมกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันให้ความช่วยเหลือกัน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน รับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. มีหลักการพื้นฐาน (Basic Principles) 4 ประการ ซึ่งล้วนมีความสำคัญที่จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ คือ
  - 5.1 มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเชิงบวก (Positive Interdependence) การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ และเข้าใจว่าความสำเร็จของแต่ละคนคือความสำเร็จของกลุ่ม
  - 5.2 มีความรับผิดชอบเป็นรายบุคคล (Individual Accountability) ทุกๆ คนในกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบในการค้นคว้าการทำงาน สมาชิกทุกคนต้องเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนเหมือนกัน จึงถือว่าเป็นความสำเร็จของกลุ่ม
  - 5.3 มีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน (Equal Participation) ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการค้นคว้าการทำงานเท่าๆ กัน ทำโดยกำหนดบทบาทของแต่ละคน กำหนดบทบาทก่อนหลัง
  - 5.4 มีปฏิสัมพันธ์ไปพร้อมๆ กัน (Equal Participation) คือ นักเรียนทุกคนในกลุ่มจะทำงาน คิด อ่าน ฟัง ฯลฯ ไปพร้อมๆ กัน

6. มีเทคนิคหรือรูปแบบการทำกิจกรรม (Structure) รูปแบบการจัดกิจกรรมหรือเทคนิคการเรียนแบบร่วมมือเป็นสิ่งที่ใช้เป็นคำสั่งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งเทคนิคต่างๆ จะต้องเลือกใช้ให้ตรงกับเป้าหมายที่ต้องการ เพราะแต่ละเทคนิคมีความเหมาะสมกับเป้าหมายที่แตกต่างกัน

อาร์ วิลเลอร์ และ เอช แอล รีแอน (R. Wheeler and H.L.Ryan, 1990 : 402 - 407 อ้างถึงใน ขวัญหทัย สมัครคุณ, 2541 : 34) ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือดังนี้

1. การจัดกลุ่มและจัดการเรียนการสอน

1.1 ขนาดของกลุ่ม กลุ่มหนึ่งจะมีนักเรียนประมาณ 3 –5 คน จัดนักเรียนแต่ละกลุ่มให้มีลักษณะแตกต่างกันในเรื่องเพศ ฐานะทางสังคม เช่น อาชีพ การนับถือศาสนา ความสามารถทางการเรียน เป็นต้น

1.2 ระยะเวลาในการร่วมกลุ่ม เวลาอยู่ร่วมกันในกลุ่มของนักเรียนแต่ละกลุ่มประมาณ 2 สัปดาห์ หรือเรียนจบบทหนึ่งๆ ซึ่งการเปลี่ยนกลุ่มของนักเรียนแต่ละครั้งควรทำอย่างมีระบบเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน เสียเวลาและเปลี่ยนกลุ่มได้อย่างรวดเร็ว

1.3 งานและบทบาทในแต่ละบทบาท สมาชิกควรได้เรียนรู้บทบาทในการทำงานกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย

(1) ผู้ชี้แนะ (Facilitator) เป็นผู้ให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวก เป็นบทบาทของผู้นำกลุ่มในการร่วมกันแก้ปัญหาหรือร่วมกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย

(2) ผู้บันทึก (Recorder) เป็นผู้บันทึก ผู้รายงานของกลุ่ม บันทึกและรายงานในสิ่งที่สมาชิกได้อภิปรายหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

(3) ผู้ควบคุมเวลา (Timer) ในการทำงานต้องมีผู้คอยควบคุมเวลางานแต่ละชิ้น ขั้นตอนใดต้องใช้เวลาเท่าใด

(4) ผู้จัดการอุปกรณ์ (Materials) อุปกรณ์ในการเรียนแต่ละชั่วโมงมีผู้รับผิดชอบเมื่อได้รับจากครูผู้สอน

(5) ผู้กระตุ้น (Encourager) เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำอธิบายเพิ่มเติมแก่เพื่อนสมาชิก

1.4 ขั้นตอนการเรียนแบบร่วมมือในแต่ละกลุ่มประกอบด้วย 3 ขั้นตอน โดยใช้เวลาเรียนแต่ละครั้งประมาณ 50-60 นาที ดังนี้

(1) นำเข้าสู่บทเรียน (Introduction) ใช้เวลา 8-15 นาที เพื่อทบทวนเรื่องที่เรียนมาแล้ว และทบทวนในเรื่องบทบาทการทำงานกลุ่ม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อธิบายให้เด็กเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลว่าไม่มีใครสามารถทำได้ทุกอย่าง ได้หมดจึงต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

(2) **ขั้นทำงานในกลุ่ม (Group work)** ใช้เวลาประมาณ 25 –30 นาที เพื่อทบทวนเรื่องที่เรียนมาแล้ว และทบทวนในเรื่องบทบาทการทำงานกลุ่ม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อธิบายให้เด็กเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลว่าไม่มีใครสามารถทำได้ทุกอย่างได้หมดจึงต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

(3) **ขั้นระดมสมอง (Wrap up / pull idea together)** ใช้เวลา 10 –15 นาที ในขั้นนี้เป็นการเสนอผลงาน เสนอแนวความคิดร่วมกันทั้งห้องให้แต่ละกลุ่มได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น โดยครูต้องมีบทบาทคอยถามเพื่อให้นักเรียนเสนอความคิดเห็นได้เต็มที่ และทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเรียน

2. บทบาทของครูผู้สอน

2.1 **บทบาททางตรง** คือการให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่องบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ การฝึกทักษะทางสังคมเพื่อให้งานกลุ่มมีประสิทธิภาพ ติดตามพฤติกรรมการเรียนในแต่ละกลุ่มว่าอยู่ในบทบาทที่ถูกต้องเหมาะสมเพียงใด ตลอดจนให้ความรู้เพิ่มเติมในส่วนที่นักเรียนไม่ได้อภิปราย ซึ่งเป็นเรื่องหรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในการสอนแต่ละครั้งรวมทั้งเก็บผลงานของนักเรียนมาศึกษาปัญหาข้อบกพร่อง เพื่อปรับปรุงแก้ไขในชั่วโมงต่อไป

2.2 **บทบาททางอ้อม** คือ ครูคอยติดตามสังเกตการทำงานของแต่ละกลุ่ม คอยให้คำแนะนำเมื่อเด็กมีปัญหา และพยายามให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันทำงาน หากมีปัญหาการไม่ยอมรับสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม ครูต้องพยายามช่วยเหลือด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับให้ได้ ครูต้องคอยให้กำลังใจและให้คำชมเชยแก่นักเรียนเมื่อนักเรียนสามารถทำงานได้ประสบผลสำเร็จ

3. การประเมินผล มีวิธีการประเมินผล ดังนี้

- 3.1 การเสนอผลงานของนักเรียนด้วยวิธีการต่างๆ
- 3.2 การทดสอบ
- 3.3 การสังเกตการทำงานของนักเรียนในแต่ละกลุ่ม
- 3.4 การเสนอความคิดเห็นของนักเรียนในขั้นระดมสมอง

จากข้อความข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะของการเรียนแบบร่วมมือคือ การเรียนที่ให้นักเรียนซึ่งมีความแตกต่างกัน เช่น เพศ ระดับความสามารถในการเรียน เชื้อชาติ เป็นต้น ทำงานเป็นกลุ่มเล็กๆ ร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกันในการทำงานกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม มีการช่วยเหลือกันและกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนประสบผลสำเร็จได้เท่าเทียมกัน และนำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม

3.6 ความแตกต่างระหว่างการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนเป็นกลุ่มแบบเดิม

จากองค์ประกอบสำคัญของการเรียนแบบร่วมมือ ซึ่งได้แก่ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก การปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมกันและกัน ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล การใช้ทักษะระหว่างบุคคล และการทำงานกลุ่มย่อย และกระบวนการกลุ่ม องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้การเรียนแบบร่วมมือแตกต่างออกไปจากการเรียนเป็นกลุ่มแบบเดิม (Traditional Learning) กล่าวคือ การเรียนเป็นกลุ่มแบบเดิมนั้นเป็นเพียงการแบ่งกลุ่มการเรียน เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติงานร่วมกัน แบ่งงานกันทำ สมาชิกในกลุ่มต่างทำงานเพื่อให้งานสำเร็จ เน้นที่ผลงานมากกว่า กระบวนการในการทำงาน ดังนั้นสมาชิกบางคนอาจมีความรับผิดชอบในตนเองสูง แต่สมาชิกบางคนอาจไม่มีความรับผิดชอบเพียงมีชื่อในกลุ่ม มีผลงานออกมาเพื่อส่งครูเท่านั้น ซึ่งต่างจากการเรียนเป็นกลุ่มแบบร่วมมือที่สมาชิกแต่ละคนต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อเพื่อนสมาชิกในกลุ่มด้วย จอห์นสัน และ จอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1990 : 59) ได้สรุปความแตกต่างระหว่างกลุ่มการเรียนแบบร่วมมือ และกลุ่มการเรียนแบบเดิมไว้ดังนี้

การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)	การเรียนแบบดั้งเดิม (Traditional Learning)
1. มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกระหว่างสมาชิก	1. ขาดการพึ่งพากันระหว่างสมาชิก
2. สมาชิกเอาใจใส่รับผิดชอบต่อตนเอง	2. สมาชิกขาดความรับผิดชอบในตนเอง
3. สมาชิกมีความสามารถแตกต่างกัน	3. สมาชิกมีความสามารถเท่าเทียมกัน
4. สมาชิกผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำ	4. มีผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งเพียงคนเดียว
5. รับผิดชอบร่วมกับสมาชิกด้วยกัน	5. รับผิดชอบเฉพาะตนเอง
6. เน้นผลงานและการคงอยู่ของการเป็นกลุ่ม	6. เน้นที่ผลงานเพียงอย่างเดียว
7. สอนทักษะทางสังคมโดยตรง	7. ทักษะทางสังคมถูกละเลย
8. ครูคอยสังเกตและหาโอกาสแนะนำ	8. ครูขาดความสนใจ หน้าที่ของกลุ่ม
9. สมาชิกกลุ่มมีกระบวนการทำงานเพื่อประสิทธิผลกลุ่ม	9. ขาดกระบวนการในการทำงานกลุ่ม

3.7 รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ

รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่นิยมในปัจจุบันมี 6 รูปแบบ ดังนี้

1. เทคนิคการแบ่งกลุ่มสัมฤทธิ์ (Student Teams Achievement Devision หรือ STAD) เป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือแบบแรกที่ได้รับการพัฒนาที่ Johns Hopkins University ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ครูสอนบทเรียน 2) นักเรียนในกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน ซึ่งมีความสามารถต่างกัน ร่วมกันทำงานกลุ่ม ตามที่ครูกำหนดให้ ซักถาม ตรวจสอบซึ่งกันและกัน 3) นักเรียนทำแบบทดสอบย่อยเป็นรายบุคคล 4) หลังจากครูตรวจสอบแบบทดสอบ มีการบันทึกความสำเร็จของกลุ่มคะแนนรายบุคคลนักเรียนที่ได้คะแนนสูงสุดจะได้รับคำชมเชย หรือประกาศติดไว้ให้ทราบ

รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือแบบนี้ สามารถใช้ได้กับทุกวิชา และกับนักเรียนเกรด 2 ถึงระดับมหาวิทยาลัย และเหมาะสำหรับใช้สอนเรื่องที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ชัดเจนมีคำตอบถูกเพียงคำตอบเดียว เช่น คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ การใช้ภาษา ภูมิศาสตร์ ฯลฯ

2. เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม (Teams – Games - Tournament หรือ TGT) มีลักษณะเหมือนกับการเรียนแบบเทคนิคการแบ่งกลุ่มสัมฤทธิ์ ในทุกด้านต่างกันอยู่ตรงมีการใช้การแข่งขันแทนการทดสอบ เป็นการเรียนรู้ที่มีการใช้เกม และการแข่งขัน โดยจะต้องมีเป้าหมายของกลุ่ม และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อความสำเร็จของกลุ่ม กิจกรรมการเรียน แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน 1) ครูสอนบทเรียน 2) กลุ่มศึกษางาน รับผิดชอบร่วมกัน ช่วยเหลือกัน 3) การแข่งขันให้เล่นเกม การแข่งขันทางวิชาการ โดยแข่งตามลำดับความสามารถเดียวกัน 4) บันทึกของกลุ่ม คะแนนกลุ่มขึ้นอยู่กับคะแนนแข่งขันรายบุคคล

3. เทคนิคการสอนเป็นกลุ่มที่ช่วยเหลือเป็นรายคน (Team Assisted Individualization หรือ TAI) เป็นการสอนที่ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการสอนรายบุคคลเข้าด้วยกัน เป็นวิธีการเรียนการสอนที่เน้นการสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยให้นักเรียนทำกิจกรรมการเรียนด้วยตนเองตามความสามารถจากแบบฝึกทักษะ และส่งเสริมความร่วมมือภายในกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีการกำหนดให้นักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน ทำงานร่วมกัน โดยแบ่งเป็นกลุ่มละ 4 - 5 คน คะแนนทดสอบของนักเรียนเป็นคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม และคะแนนรายบุคคล ในการทดสอบนักเรียนต่างคนต่างทำ แต่ในเวลาเรียนต้องร่วมมือกัน นักเรียนเก่งช่วยนักเรียนอ่อน เพราะจะช่วยทำให้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มดีขึ้น ครูเสริมแรงโดยการให้รางวัลแก่กลุ่ม การเสริมแรงนี้เพื่อกระตุ้นการร่วมมือในการทำงานของนักเรียน

การเรียนรู้แบบเทคนิคการสอนที่เป็นกลุ่มที่ช่วยเหลือเป็นรายคนนี้ ออกแบบใช้เฉพาะสอนในวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนเกรด 3 – 6

4. เทคนิคการบูรณาการการอ่านและการเขียน (Cooperative Integrated Reading and Composition หรือ CIRC) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ใหม่ที่สุด ใช้สำหรับสอนการอ่าน การเขียน เหมาะสำหรับการสอนนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป โดยแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มเก่ง กับกลุ่มอ่อนให้จับคู่กัน ครูสอนแยกทีละกลุ่ม ขณะที่ครูสอนกลุ่มหนึ่งกลุ่มที่เหลือให้จับคู่กันทำงาน ทำกิจกรรมที่ครูกำหนดให้ เช่น ฝึกอ่านออกเสียง เขียนสะกดคำ สรุปเรื่อง ตอบคำถาม เขียนเรื่องที่นักเรียนสนใจและสอดคล้องกับเรื่องที่อ่าน

นักเรียนจะเรียนตามแผนการสอนที่ครูกำหนดให้มีการฝึกปฏิบัติ ทดสอบก่อนการทดสอบจริง นักเรียนจะไม่ทดสอบจนกว่าทั้งคู่ประเมินกันว่าพร้อมที่จะสอบ นักเรียนคู่ใดที่ทำคะแนนเฉลี่ย ทั้งในด้านการอ่าน การเขียน สูงกว่าเกณฑ์ จะได้รับรางวัล ค่าชมเชย

5. เทคนิคการต่อบทเรียน (Jigsaw) การเรียนแบบเทคนิคการต่อบทเรียนจะแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม เช่น STAD ทุกกลุ่มจะได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมเดียวกัน ครูแบ่งเนื้อหาของเรื่องที่เรียนออกเป็นหัวข้อย่อยเท่าจำนวนสมาชิกแต่ละกลุ่ม และมอบหมายให้นักเรียนแต่ละกลุ่มค้นคว้าคนละหัวข้อ สมาชิกต่างกลุ่มที่ได้รับมอบหมายหัวข้อเดียวกัน ร่วมกันศึกษา จากนั้นแต่ละคนจะกลับเข้ากลุ่มเดิมของตนเพื่ออธิบายหัวข้อที่ตนศึกษาให้เพื่อนร่วมกลุ่มฟัง เพื่อให้เพื่อนทั้งกลุ่มได้รู้เนื้อหาครบทุกหัวข้อ ครูให้นักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบ ซึ่งถามเกี่ยวกับบทเรียนทั้งบท

สลาวิน (Slavin, 1987) ได้พัฒนาเป็น เทคนิคการต่อบทเรียน 2 (Jigsaw II) โดยให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าบทเรียนทั้งบท โดยเน้นให้ทำความเข้าใจในหัวข้อต่างกัน สมาชิกต่างกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้ไปทำความเข้าใจในหัวข้อเดียวกัน จะร่วมกันศึกษาหัวข้อนั้น ซึ่งเรียกว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group) จากนั้นก็จะกลับเข้ากลุ่มเดิมของตน เพื่ออธิบายให้เพื่อนสมาชิกในกลุ่มฟัง นักเรียนทั้งหมดจะทำแบบทดสอบ คะแนนที่ได้จะแปลงเป็นคะแนนของกลุ่มเช่นเดียวกับ STAD นักเรียนกลุ่มใดได้คะแนนสูงสุดจะได้รับเกียรติบัตร หรือได้ลงในจดหมายข่าว ซึ่งเป็นการเสริมแรงให้ตั้งใจทำงานร่วมกัน Jigsaw II มักใช้กับบทเรียนที่เป็นเนื้อหายาวๆ เช่น ในรายวิชาสังคมศึกษา วรรณคดี หรือวิชาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดมีมโนทัศน์ (Concepts)

6. เทคนิคการตรวจสอบเป็นกลุ่ม (Group Investigation) เทคนิคนี้เดิมออกแบบโดย Hebert, Thelen ต่อมาได้รับการพัฒนาโดยชาร์เรน (Sharan, 1981) เป็นรูปแบบที่ซับซ้อน เป็นการวางแผนการจัดชั้นเรียนในการทำงาน โดยแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยใช้การสืบสวนร่วมกัน การอภิปรายกลุ่ม และการวางแผนร่วมกัน กลุ่มประกอบด้วยสมาชิก 2 - 6 คน หลังจากเลือกหัวข้อย่อยแล้วกลุ่มจะไปแบ่งหัวข้อย่อยลงไปอีกเป็นรายบุคคล แต่ละบุคคลไปศึกษาค้นคว้า จากนั้นแต่ละกลุ่มเตรียมเสนอผลงานกลุ่ม โดยใช้การสื่อสารที่ชัดเจนในการนำเสนอ

เทคนิคการตรวจสอบเป็นกลุ่มนี้ เหมาะสำหรับใช้สอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของ ประเทศ หรือ ชีววิทยา เป็นต้น

รูปแบบการเรียนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ได้รับการพัฒนามา เป็นหลายรูปแบบ แต่ยังคงลักษณะสำคัญที่ร่วมกัน คือ การจัดแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย ประมาณ 2-6 คน มีการช่วยเหลือกันและกันสมาชิกกลุ่มมีทักษะในการทำงานกลุ่มมีการตรวจสอบรายบุคคล ซึ่งแต่ละรูปแบบครูสามารถนำไปปรับและเลือกใช้เหมาะสมกับระดับชั้นสภาพห้องเรียน ตลอดจนเนื้อหา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนเป็นอย่างมาก

3.8 ประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือ

นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือไว้ ดังนี้

สมศักดิ์ ขจรเจริญกุล (2534 :19 - 23) กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะสูงขึ้น
2. การร่วมกันเรียนทำให้นักเรียนภายในกลุ่มได้รับความคิดเห็นที่หลากหลายจากการโต้แย้ง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รับรู้ปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหา สิ่งเหล่านี้มีส่วนส่งเสริม การพัฒนากระบวนการคิด
3. เรียนด้วยความเพลิดเพลิน นักเรียนจะได้พบกับบรรยากาศในการช่วยเหลือกันทำกิจกรรม
4. พัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและทักษะทางสังคม เพราะนักเรียนสามารถเรียนรู้จาก ประสบการณ์จริงกับเพื่อนในกลุ่มแทนที่จะอ่านหนังสือหรือดูจากคนอื่นโดยไม่ลงมือปฏิบัติจริง
5. ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าของตนเอง และมีความภูมิใจในตนเอง การรวมกลุ่มที่ นักเรียนมีความสามารถแตกต่างกัน โดยมีเป้าหมายกลุ่ม คือ ต้องทำคะแนนกลุ่มของตนให้มาก นักเรียน ทุกคนจะต้องช่วยเหลือทำให้เห็นคุณค่าในตนเอง

6. การเรียนรู้เป็นอย่างกว้างขวางเพราะมีการแก้ปัญหาร่วมกัน ค้นคว้าร่วมกัน

สุมณฑา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา (2540 : 28 - 29) ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่สำคัญของ การเรียนแบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. การเรียนแบบร่วมมือช่วยเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเผชิญกับชีวิตจริง เพราะลักษณะของ การเรียนแบบร่วมมือเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับฝึกหัดต่อการเรียนรู้ของตนเองได้ลงมือปฏิบัติ ได้ทำ กิจกรรมกลุ่ม ได้ฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ ทักษะการบริหาร การเป็นผู้นำการเป็นผู้ตาม และที่สำคัญเป็น การเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนมากที่สุดวิธีหนึ่ง
2. การเรียนแบบร่วมมือช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน

ความเป็นประชาธิปไตย ฝึกการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฝึกการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ช่วยให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ต่อครู ต่อสถานศึกษา และต่อสังคม

3. การเรียนแบบร่วมมือช่วยลดปัญหาทางวินัยในชั้นเรียน เพราะผู้เรียนทุกคน จะได้ฝึกฝนจนกระทั่งเกิดวินัยในตนเอง ได้รับการยอมรับจากครู จากเพื่อน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการยอมรับตนเอง เกิดความสุขในการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนๆ ปัญหาทางวินัยจึงลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด

4. การเรียนแบบร่วมมือ ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยของผู้เรียนทั้งชั้นสูงขึ้น การช่วยเหลือกันในกลุ่มเพื่อน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียน ได้ดียิ่งขึ้น

อาร์เทอร์ เจ บาร์ดูดี (Arther J. Baroody, 1993 : 101 - 102 อ้างถึงใน ขวัญหทัย สมัครคุณ, 2541 : 53) ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่สำคัญของการเรียนแบบร่วมมือไว้ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเรียนแบบร่วมมือช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เนื้อหาได้ดี
2. การเรียนแบบร่วมมือ ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการแก้ไขปัญหา และการให้เหตุผล แนวทางในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและช่วยให้เกิดการช่วยเหลือกันในกลุ่มเพื่อนมี 3 แนวทางดังนี้

2.1 การอภิปรายร่วมกับเพื่อนในกลุ่มช่วยช่วยให้นักเรียนได้วิเคราะห์และแก้ปัญหาโดยคำนึงถึงคนอื่น วิธีการดังกล่าวช่วยให้นักเรียนได้ตรวจสอบและปรับปรุงแนวคิดและคำตอบ

2.2 พื้นฐานความรู้ของนักเรียนหลายคนในกลุ่มจะช่วยทำความเข้าใจในปัญหาและหาคำตอบได้ดีกว่าทำเพียงคนเดียว

2.3 นักเรียนจะเข้าใจการใช้วิธีการแก้ปัญหาจากการทำกิจกรรมกลุ่ม

3. การเรียนแบบร่วมมือส่งเสริมความมั่นใจในตนเอง
4. การเรียนแบบร่วมมือส่งเสริมทักษะทางสังคมและทักษะการสื่อสาร

ริชาร์ด ไอ เอเรนดส์ (Richard I. Arends, 1994 : 407 - 408 อ้างถึงใน ขวัญหทัย สมัครคุณ, 2541 : 53) ได้กล่าวถึงการเรียนแบบร่วมมือว่าสามารถช่วยพัฒนานักเรียนในด้านต่างๆได้ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Academic Achievement) เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มมีความสามารถทางการเรียนแตกต่างกัน คนที่เข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็สามารถช่วยเหลือคนที่ยังไม่เข้าใจในการเรียนเรื่องนั้นได้ คนที่อธิบายให้เพื่อนฟังก็จะเข้าใจเรื่องที่ตนเองอธิบายได้ดีมากยิ่งขึ้น และคนที่ได้รับการช่วยเหลือก็จะเข้าใจในสิ่งที่เพื่อนอธิบายได้ง่ายขึ้น เพราะเป็นการใช้ภาษาที่เป็นของผู้เรียนเอง นักเรียนจะกล้าพูด กล้าซักถามเพื่อน และสนใจในเนื้อหามากยิ่งขึ้น เพราะถือว่ามีส่วนร่วมในความสำเร็จของกลุ่ม

2. ด้านการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Improved Race Relations) การที่บุคคลได้ทำงานร่วมกันจะทำให้คนนั้นมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพราะบุคคลได้เรียนรู้การยอมรับ การรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เข้าใจและเห็นใจบุคคลในกลุ่ม และเมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จก็จะรู้สึกยินดีร่วมกันซึ่งส่งผลให้การแบ่งแยกลดน้อยลงไป และมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่นมากขึ้นเมื่อออกไปอยู่ในสังคม

3. ด้านการฝึกทักษะในการแก้ปัญหา (Comparative Problem – Solving Skills) ด้านนี้นับว่าสำคัญที่สุดที่เป็นผลจากการเรียนแบบร่วมมือ เพราะนักเรียนได้เรียนรู้การแก้ปัญหาร่วมกัน เป็นทักษะที่นักเรียนนำไปใช้ได้ต่อไปเมื่อออกไปทำงานในสังคมกลุ่มใหญ่ที่ต้องมีการอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งถือว่าเป็นการติดต่อสื่อสารที่มีความสำคัญมากกว่าสิ่งใดทั้งหมด

โรเบิร์ต เจ สตอล (Rober J. Stahl, 1994 : 205 - 207 อ้างถึงใน ขวัญหทัย สมัครคุณ, 2541 : 54) ได้กล่าวถึงประโยชน์ในการเรียนแบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. คะแนนผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจะสูงขึ้น
2. ผู้เรียนจะมีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลมากขึ้น
3. ผู้เรียนจะมีทักษะในการทำงานมากขึ้น และมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มมากขึ้น ยอมรับบุคคลอื่นมากขึ้น
4. มีการคำนึงถึงการทำงานในกลุ่มว่าต้องร่วมมือกัน เนื่องจากผลงานของกลุ่มจะมีผลต่อสมาชิกในกลุ่ม
5. ผู้เรียนจะมีความนับถือตนเองมากขึ้น
6. มีความสนใจในการเรียนมากขึ้น
7. มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน
8. มีการเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเองกับผู้อื่นมากขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การเรียนแบบร่วมมือจะช่วยให้เด็กเรียนมีพัฒนาการในตนเองทางด้านความรู้ ความคิด การแสดงออก การทำงานกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และการเรียนแบบร่วมมือ ดังจะยกมากล่าวดังนี้

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

สมนึก พวงกลิ่น (2530 : 186) ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาความสามารถในการอ่านอย่างมี วิจารณญาณ และสมรรถภาพการอ่านเร็วของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการใช้วิธีสอนแบบ สืบสวนสอบสวน กับการสอนตามคู่มือครู โดยกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนคุรุราษฎร์รังสฤษดิ์ อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี จำนวน 60 คน แบ่งเป็น กลุ่มทดลอง 30 คน กลุ่มควบคุม 30 คน ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีลักษณะใกล้เคียงกัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแผนการสอนแบบสืบสวนสอบสวน แผนการสอนตามคู่มือครู แบบทดสอบความสามารถในการอ่าน อย่างมีวิจารณญาณ แบบทดสอบสมรรถภาพการอ่านเร็ว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบค่าที (t - test) ค่าความแปรปรวนแบบ 2 ทาง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความสามารถในการอ่านอย่างมี วิจารณญาณและมีสมรรถภาพการอ่านเร็วสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มณี ปีประทุม (2531 : 9) ทำการวิจัยเรื่อง ผลการใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนคลองหนึ่ง(แก้วนิมิตร) สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัด ปทุมธานี จำนวน 70 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 35 คน กลุ่มควบคุม 35 คน ในแต่ละกลุ่มประกอบด้วย นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแผนการสอนวิชา ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ วิเคราะห์ ข้อมูลโดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที (t - test)

ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณหลังการทดลอง ของนักเรียน กลุ่มทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังการทดลองนักเรียน กลุ่มทดลองที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลาง ต่ำ มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยที่นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีผลสัมฤทธิ์ทาง การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ อย่างมี นัยสำคัญที่ระดับ .01 และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่าง

มีวิจารณ์ เฉลี่ยสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บุญเรือน ศิริมงคล (2517 : 55) ได้วิจัยเรื่องการอ่านภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าระดับความสามารถในการอ่านเอาเรื่องของนักเรียนจากการอ่านแบบทดสอบประเภทแปลความ ตีความ และขยายความยังไม่ดีนัก

มารศรี ชาวลิต (2517 : 64) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสอนอ่านชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะกับการสอนแบบเดิม ผลการวิจัยพบว่านักเรียนในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านความสามารถในการอ่านก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในปีเดียวกันได้มีผู้วิจัยเรื่องเดียวกันกับมารศรี ชาวลิต อีก 4 คนคือ พูนพงษ์ งามเกษม, มลวิภา กมลพรวัฒนา, วณิดา กุติชาติ และ เขาวมาลย์ สุขอุดม แต่เปลี่ยนระดับชั้นที่วิจัยให้แตกต่างกันออกไป คือเป็นชั้นประถมปีที่ 4, 5, 6 และ 7 ตามลำดับ ผลการวิจัยของทั้งสี่คน ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการทางด้านความสามารถในการอ่านของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนการทดลองกับหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพัฒนาการด้านความสามารถในการอ่านของกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุปรียา มาลากาญจน์ (2523 : 61) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณ์ของนักเรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกการอ่านอย่างมีวิจารณ์มีความสามารถในการอ่านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เขาวนิ เกิดเพทางค์ (2524 : 49) ได้ทดลองเปรียบเทียบการสอนอ่านอย่างมีวิจารณ์โดยใช้แบบฝึกกับไม่ใช้ ทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนการอ่านโดยใช้แบบฝึก มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้แบบฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ มีดังนี้

มาลี นรสิงห์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยการเรียนแบบร่วมมือระหว่างกลุ่มที่ใช้กิจกรรม การเขียนกับกลุ่มที่ไม่ใช้กิจกรรมการเขียน ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน ส่วนความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาไทยก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกัน

ขวัญเรือน โพธิ์วีเชียร (2538 : 80 - 82) ได้ศึกษาเรื่องผลการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้โปรแกรม ซี ไอ อาร์ ซี ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเข้าใจความภาษาไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่เรียนด้วยวิธีเรียนแบบร่วมมือโดยใช้โปรแกรม ซี ไอ อาร์ ซี กับกลุ่มที่เรียนด้วยตนเองโดยใช้กิจกรรมการอ่านของ ซี ไอ อาร์ ซี และกลุ่มที่เรียนการอ่านจากครูตามปกติ มีความสามารถในการอ่านเข้าใจความภาษาไทยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่กลุ่มที่เรียนด้วยการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้โปรแกรม ซี ไอ อาร์ ซี มีแนวโน้มว่ามีความสามารถสูงกว่ากลุ่มอื่น

พิสมัย สังข์ทอง (2539 : 56 - 59) ได้ศึกษาเรื่องผลของการร่วมมือในการอ่านโดยตั้งเป้าหมายร่วมกันที่มีต่อการอ่านเข้าใจความภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการการร่วมมือในการอ่านโดยตั้งเป้าหมายร่วมกันมีคะแนนการอ่านเข้าใจความภาษาไทยสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศุภวรรณ เล็กวิไล (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการสอนอ่านอย่างมีวิจรรย์ญาณ ด้วยกลวิธีการเรียนภาษาโดยใช้หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.1 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการร่วมมือในการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .1